ژبدود او لیکدود

(اړین لوستونه)

لیکوال

کامران منګل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه :

د کتاب نوم : ژبدود او ليکدود (اړين لوستونه)

ليکوال : کامران منګل

کمپوز او اوډون: شېراغا هېوادمل

خپرندوی : په خپله ليکوال

تيراژ : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپځای : کابل - افغانستان

چاپکال : ۱۳۹٦ هـ ش (۲۰۱۸م)

فېسبوک پـتـې:

www.facebook.com/kamran-mangal

www.facebook.com/shir-agha-hewadmal

برېښنا ليک:shiraghahiwadmal@gmail.com

داخځ په ښودلو سره د کتاب د خپرولو ربښته ټولو پښتو پالو ته خوندي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

هغوی ته،چې د ژبې پر بدۀ د وبال او تنګلید پروا نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

لړلیک..**مخ**

(سریزه)..۱

لومړی خپرکی

ژبه..۲

پښتو ژبه..۲

د ژبې ارزښت..۲

پښتو ابېڅې..٦

دویم خپرکی

مورفیم..۹

تاړي..۱۰

نوم..۱٦

کړونه..۱۸

ستاینوم..۲۹

نومځری..۳٦

کړول..۳۹

ستربل او وستربل..٤۰

اړیکوییکي..٤۳

درېیم خپرکی

(نرمه ی + بېلګې ٤٦

(اوږده ې + بېلګې ٤۹

(څرګنده ي + بېلګې ٥٤

(لکۍ واله ۍ + بېلګې ٥۷

(همزواله ئ + بېلګې ٦۱

(نرمه او که اوږده ې ٦۲

(نرمه ی او که لکۍ واله ۍ ٦۳

(لکۍ واله ۍ او که همزواله ئ ٦٤

- (دې- دی-ده-دي ٦٥

(په کومو حالتونو کې د نرینه او ښځینه نومونو ٦۷

(د" د "او" له "سربلونه ۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کــړاوړون ۷۳
(د یېګانو کومه بڼه سمه ده؟.. ۷٦
(کله یو او کله دوه واوونه؟.. ۷۹
(لنډ توپیرونه ۸۱
(په او پر توپیر + بېلګې ۸٤
(د په کې او پکې توپیر + بېلګې.. ۸٦
(د په خپله او پخپله توپیر + بېلګې ۸۷
(د په خوا او پخوا توپیر + بېلګې.. ۸۸
(د له خوا او لخوا توپیر + بېلګې.. ۸۹
(د چېرې او چېرته توپیر + بېلګې.. ۹۰
(د هم داسې او همداسې توپیر + بېلګې ۸۲
(که نه او کنه توپیرونه ۹۳
ستاینومونه په ی،ې او ۍ ۹٤
د پښتنو ټبرونه.. ۹۷
۰کله په یز او په یځ.. ۹۷
(نومونه په ځ ۹۸
(نومونه په څ ۱۰۰
(نومونه په ز ۱۰۱
(نومونه په ښ ۱۰۲
(نومونه په ړ ۱۰۳
(نومونه په ژ... ۱۰٤
(نومونه په ڼ... ۱۰۵
سم څوابونه،کړاونه.. ۱۰٦
وییپانګه... ۱۱۹
اخځلیک ۱۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريزه

پښتو ژبه چې د آريايي ژبو څخه ګڼل کيږي يوه له بډايه او لرغونې ژبه ده،چې د منځته راتلو مخينه يې زرګونو کلونو ته رسيږي او په هر مهال ورته وييونکو يې چوپړ او تر مونږ يې ژوندۍ را رسولې ده

او زمونږ د نېکونو د چوپړونو پايله ده،چې نن مونږ د يوې ژوندۍ ژبې څښتنان يو. د کړکيښن په اوږدو کې پښتو له ځلېدا او ځوړتيا سره د وخت واکمنو مخ کړې ده،خو له ښه مرغه د ژمنو پښتنو د هڅو او بلهاريو له لامله پښتو خپل ټيکاو او پايښت وساته او نن د ژونديو ژبو په ليکه کې خپله ځلا نورو ته ښيي،خو دا بهير بيا هم له ستونزو او ننګونو خالي نه دی،بلکې پر وړاندې يې ډېرې نادودې اوس هم شتون لري،چې د هڅو او زيار له کولو پرته يې هوارول ستونزمن دي.

د کره پښتو د زده کړې په پار د يېګانو زده کړه او په ليکنې کې يې په بشپړه توګه کارول هغه څه دي،چې نن يې ارزښت ټولو ته جوت دی او هغوی چې دې برخې ته يې پام نه دی کړی نن يې په ليکنو کې له ورايه ستونزې جوتېږي او د ليکنې نيمګړتيا يې ټولو ته برېښي. ددې کتاب لوستل به له لوستونکو سره مرسته و کړي،چې د يېګانو د ارزښت او کارونې باندې و پوهيږي او په ليکنيزو توپيرونو يې ځانونه پوه کړي،څو يې د غږيز ورته والي په اړخ کې يې تر ډېره ستونزې ځواب شي چې دا غږيز توپيرونه د(که نه)او (کنه)، (پخوا) او (په خوا)او په ډېرو نورو برخو کې څېړل شوي دي،چې لوستل يې ګټور او په ليکنو کې يې د توپيرونو پېژندل ډېر اړين دی او دا ننښېر(اثر) مو د ښې ليکنې لوري ته ځيروي،چې د ليکنې ژبه يې ساده او د مهال له اړتياوو او د کره پښتو پالنې د بهير سره سمون لري.

پښتو ژبه زمونږ پېژند دی،نو پالنه يې د ټولو پښتنو ايماني دنده ده.څو خپله ژبه د سيالي او ټولنه کې د لا غوړېدو جوګه کړو.

په پښتنې مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

ژبه

ژبه په رښتينې بڼه يوه ټولنيزه،کلتوري ښکارنده (پديده) ده او په ټوليزه توګه د ټولنې د غړو ترمنځ هر ډول وسيله او اړيکې ژبه بلل کيږي که دغه اړيکې په اشاروي توګه دي او يا د نښو له لارې او يا د يو لړ ويزو او اوريزو سمبولونو يوه ټولګه ژبه بلل کيږي،چې هر يو يې زموږ د ذهني انځور استازيتوب کوي.

پښتو ژبه:

د ګران هېواد افغانستان په خاوره کې دننه او ترې بهر نورو سيمو کې د ارکيالوژيکي څېړنو او پلټنو په پايله کې څېړونکو ته دا جوته شوه،چې افغانستان د لرغونو آريايي توکمونو زانګو او ټاټوبی دی،چې پښتو هم د آريايي ژبو له ډلې څخه ژوندۍ او بډايه ژبه بلل کيږي.

د ژبې ارزښت:

د يوې ژبې د پاللو او ورته چوپړ کولو ارزښت په دې کې دی،چې همدغه ژبه خپلو وييونکو ته پېژند ور ببښي او که و ګورو د نړۍ د ډېری توکمونو نومونه د هغوی ژبو پورې اړوند دي،چې په دې برخه کې له پښتو ژبې نه د پښتون توکم نوم ريښه لاسته راځي،له عربي څخه د عربانو،له انګرېزي څخه د انګرېزانو او ډېری نور...چې دلته يې يادونه ګرانه ده،خو دا رښتيا راته جوتوي چې له ژبې پرته يو توکم خپل پېژند او ژوند له لاسه ورکوي او دننۍ نړۍ ډېری توکمونه پر نورو د برلاسي وسيله ژبنی يرغل ګڼي،چې له ځانه سره کلتور،دودونه ملي نګېرنې او وياړونه له منځه وړي او يو ولس په اسانۍ له

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ځي،چې ددې بدمرغۍ د مخنيوي لپاره د پښتو پاللو ته ډېره اړتيا نګېرل کېږي.

د ژبې اړخونه:

ګړنۍ ژبه .... زبان ګفتاري

ليکنۍ ژبه ..... زبان نوشتاري

هره ژبه يوه ګړنۍ او يوه کره ليکنۍ بڼه لري.

ګړنۍ ژبه ډېر بېلابېل ډولونه لري، چې ګړدودونه ورته ويلی شو .ياده ژبه په ورځني او کورني ژوند کې د ټوليزو خلکو په منځ کې کارول کېږي .ګړنۍ ژبه، څنګه چې يې له نومه جوتېږي، د ګړېدو (غږېدو) يا خبرې کولو پر مهال کارؤل کېږي .د هرې لرې سيمې ګړنۍ ژبه وينګيز(تلفظي) توپير لري. موږ چې وايو، هر کلومتر ژبه کې بدلون راځي .په ليکنۍ يا کتابي ژبه کې ګړنۍ يا ګړدوديزه بڼه نه کارول کېږي، پرته له استوزو(مسېجونو او چټونو)څخه چې هلته يې ځينې و ګړي کاروي.

ادبي/ کره ژبه بيا ډېری ليکنۍ يا کتابي ژبه وي .نوموړې ژبه د ژبپوهنې پر بنسټ منځ ته راځي او د ټولو ويونکو/لوستونکو لپاره يؤ ډول وي .کره ژبه له دوو اړينو برخو څخه جوړه ده، چې يوه يې چې يوه يې معياري ليکدود لو بل يې ژبدود،په بله وينا کره پراخه ژبه بايد د ليکدود او ژبدود له مخې سمه وي .ادبي/ کره ژبه د ښوونځيو، د کتابتونو، د رسنيو، د ادارو، د دوترونو، د اقتصاد، د ټکنولوجۍ، ساينسپوهنې ، درملپوهنې او دپوهې د ټولو برخو ژبه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Manner of Articulationپه وتونځي کې د غږ د ادا ډول Plosive تم
Fricative موښلی
Affricate تم موښلی
Approximant نسبي تقريبي
Lateral اړخيز
Trills رپېدونکی/رپاند
Tap and Flap ترپ او پړپ
Nasal پزيز/سپېړميز
Lateral Fricative اړخيز موښلی
Lateral Approximant اړخيز نسبي تقريبي
Place of Articulationد غږ وتونځی
Bilabial شونډيز/غبرگ شونډيز
Labiodental شونډغاښيز
Dental غاښيز
Alveolar ورييز
Postalveolar شاورييز
Retroflex غبرگژبيز
Palatal كلک تالوييز
Velar نرم تالوييز
Uvular ژبۍ ييز
Pharyngeal فرنجيل/ پښتو ژباړه نه لري
Glottal ستونيز
voiced غږن
unvoiced ناغږن
vowel خپلواک غږ
consonant بېواک غږ
diphtong غبرگغږ
څ= ورييز، تم مښلی، ناغږن، بېواک
ځ= ورييز، تم مښلی، غږن، بېواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښ= کلک تالوییز، مښلی، ناغږن، بېواک
خ= نرم تالوییز، مښلی، ناغږن، بېواک
ږ= کلک تالوییز، مښلی، غږن، بېواک
ڼ= غبرګژبیز، پزیز، غږن، بېواک
ټ= غبرګژبیز، تم، ناغږن، بېواک
ډ= غبرګژبیز، تم، غږن، بېواک
ړ= غبرګژبیز، نسبي تقريبي، غږن، بېواک

خپلواک غږونه هغه غږونه دي، چې د دوی د وینګ یا ادا په وخت کې د هوا جریان په خوله کې له هېڅ ډول خنډ سره نه مخامخېږي – یانې په پوره ډول ازاد وي.

خپلواک غږونه:

زور ه a
زورکی ه ə
اوږد و o
لنډ و u
ا ā
اوږده ې e
څرګنده ي i

بېواک یا کانسوننټ غږونه هغه غږونه دي، چې د دوی د ادا پر وخت د هوا جریان خنډېږي – یانې د هوا جریان پر وړاندې خنډ رامنځته کېږي.

بېواک غږونه:

چ/ج/خ/څ/ځ/غ/هـ/ګ/ډ/د/ک/م/ن/ڼ/ت/ټ/ل/ب/پ/ی/س/ش/ښ/و/بېوا ک و (ؤ)/ر/ړ/ږ/ژ/ز + (ح/ف/ث/ق/ص/ض/ذ/ط/ظ)

غبرګغږونه:

ay > ی : سړی، نری (زور + ی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

āy > ا + ی : ځای، چای
əy > ی/ئ : ډوډۍ، راشئ (زورکي + ی)
āw > ا + و : کړاو، پړاو
oy > اوږد و+ ی: زوی، لوی
uy > لنډ و + ی: خوی، بوی
ew > ې + و : دېو، غرېو
iw: > ي + و : تريو
aw: > زور + و : کنډو، پلو، يو

پښتو آبېڅې

آ،ا،ب،پ،ت،ټ،ج،چ،ځ،څ،خ،د،ډ،ر،ړ،ز،ژ،ږ،س،ش،ښ، غ،ک،ګ،ل،م،ن ،واو (اوږد واو لکه:مور،خور،ورور،تور) او (لنډ واو؛ لکه:زوم، پښتون، سمون)، ه،ی،ي،ې،ئ،ۍ
ځينې توري،چې په عربي وييونو کې کارېږي او نوره عربي توري دي؛ لکه:ث ، ح ،ذ,ص,ط,ظ,ع,ف,ق.

پر پښتو آبېڅې وييونه:
آبېڅې الفبا
اوڅار
برېځر
پانګه
تکړښت
ټاکل
جوله
چوپړ
خندا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګه
ځړوبی
درنښت
ډنډ
ریبځ
ړوند
زر ځانګه
ژبه
ږلۍ
سولمن
شال
ښکلی
غورځنګ
کلی
ګانده
لوښه
مړوند
نوښت

واو:
اوږد واو لکه:خور،مور،تور
لنډ واو:زوم،پښتون،سمون
هیله

ییګانې:سړی(نرمه ی)،ښېرا(اوږد ې)،سړي(ځرګنده ي)،کړکۍ(لکۍ واله ۍ)،
راشئ چې امر دی(کړواله ئ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې نږه توري:

ټ،ځ،څ،ډ،ړ،ږ،ښ او ڼ دي.

ب،پ،چ،ژ د پښتو او پارسي ترمنځ ګډ دي.

عربي نږه توري چې په عربي وییونو کې کارول کیږي.

ث،ح،ذ،ص،ض،ط،ظ،ع،ف،ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

مورفيم

د يوې ژبې تر ټولو کوچنی مانيز توکی يا عنصر دی، چې له دوو يا ډېرو فونيمونو يا غږونو جوړ وي .

په ټوليز ډول مورفيمونه په دوو ډلو وېشل کيږي، چې يو ډول يې خپلواک او بل ډول يې ناخپلواک مورفيمونه دی.

خپلواک مورفيم :

دا ډول مورفيمونه آزاد وي او په غونډله (جمله (کې يواځې او له يوې ځانګړې مانا سره راتلای شي لکه کتاب، هلک، غر او داسې نور .

ناخپلواک مورفيمونه

هغه مورفيمونه دي.چې خپلواکو مورفيمونو پورې تړل کيږي او هغوی مانا بدلوي .ناخپلواک يا هم تړلي مورفيمونه که چېرې يواځې په غونډله کې راشي، نو کومه ځانګړې مانا نه ورکوي.

د روښانولو لپاره يوه بېلګه:

هلکان :دغه نوم له يو خپلواک مورفيم" هلک "او له يو ناخپلواک مورفيم "ان "رغېدلی، چې هلک ډېرګړی (جمع) څرګندوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاړی:

ځنګه چې يې له نوم جوتېږي، يو تړلی يا ناخپلواک مورفيم دی، چې نومونو پسې تړل کېږي او يو نوې مانا لرونکی نوم پنځوي.
تاړی د نوم څرنګوالی، نوږی(جنس) او عدد ټاکي .تاړي په ټوليز ډول په دوو ډلو وېشل کېږي او هغه مختاړي او وروستاړي دي.

وروستاړي:

دا هغه تاړی دی، چې له يوې کليمې سره په پای کې نښلول کېږي او ريښيز نوم له نوې مانا سره راوړي .ځينې وروستاړي چې يو کړ پسې وتړل شي، نو يا يې فاعلي او يا يې نوميزه(اسمي)بڼه ټاکي .که ځينې وروستاړي نومونو پسې وتړل شي، نو ستاينومونه ترې جوړوي .

١ (لاندېني فاعلي وروستاړي دي او په کړنه دلالت کوي :
وني :ننووني (چڼونی)، سپينووني(چاکو ډوله آله، چې له مېوو او سابو پوستکی ليرې کوي)

ونکی/ وونکی / ونکې/ وونکې :شنونکی، ليدونکی، ښوونکی، کوونکی (چې په پای کې يې اوږده ې وي، بيا يې ښځينه بڼه څرګندوي)
ګر : بريدګر، کروندګر، کوډګر

اند(ه):انځوراند(رسام)،الوتاند(پيلوټ) که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرګندوي

وال((ه): ولسوال، وسلوال، مينوال – – که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼهجوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی(ه): ساتندوی، څارندوی (پوليس) – – که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه په اسانۍ سره پېژندل کېږي.
ې : د هغو ښځينه" فاعلي "نومونو په پای کې راځي، چې نرينه بڼه يې په نرمه ی پای ته رسېدلې وي.

ي : د هغو نرينه" فاعلي "نومونو ډېرګړي (جمع) لپاره راځي، چې په نرمه ی پای ته سرېدلي وي لکه(سړی)يو – (سړي) ډېر.

ۍ : د هغو ښځينه نومونو په پای کې راځي، چې نرينه بڼه يې په نرمه ی پای ته رسېدلې وي لکه زمری (نر) – زمرۍ (ښځه)
داسې نور....

۲ (لاندېنی وروستاړی د کړ نوميزه(اسمي)بڼه ټاکي :
ونه/نه :کارونه(استعمال)، بندېدنه، لمانځنه، ټولونه، غوښتنه

۳ (لاندېني وروستاړي د ستاينومونو نوميزه بڼه ټاکي :
تيا :پراختيا، چوپتيا...
توب :بريالیتوب، ماشومتوب
والی :ستروالی، سپينوالی، يووالی...
والي :ولسوالي، ښاروالي...
ي :خوشالي، خوښي، هوښياري...

۴ (لاندېني وروستاړي له نومونو څخه ستاينومونه جوړوي :
من/ منه : دغه وروستاړی د" لرلو " مانا ورکوي لکه هيلمن (هيله لرونکی)، اغېزمن، ستونزمن . ... که ه زور ورزيات شي، نو بيا يې ښځينه بڼه څرګندوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناک /ناکه : دغه وروستاړی د" کولو یا اغېز پرېښودو " مانا ورکوي لکه اغېزناک (اغېز کوونکی)، غوسناک، خطرناک . ... که ه زور ورزیات شي، نو بیا یې ښځینه بڼه څرګندوي

یز/ ییز/ یزه/ ییزه: دغه وروستاړی اړوندتوب ښيي لکه ټولنیز(د ټولنې اړوند)، سولییز، اړخیز، مانیز، نومیز . ... که ه زور ورزیات شي، نو بیا یې ښځینه بڼه څرګندوي
يي :دغه وروستاړی اړوندتوب ښيي لکه برېښنایي، هوسایي، نشيي (نشه يي. ...)

ی :هغو ستاینومونو په پای کې راځي، چې نرینه یوګړی(مذکر مفرد) نومونه ټاکي، لکه ښکلی هلک، بریالی سړی، وړوکی ماشوم

ي :هغو ستاینومونو په پای کې راځي، چې نرینه ډېرګړی(مذکر جمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلي هلکان ، بریالي سړي ، وړوکي ماشومان

ۍ :هغو ستاینومونو په پای کې راځي، چې ښخینه یو او ډېرګړی(مونث مفرد او جمع) نومونه ټاکي، لکه بریالۍ ښځې، نرۍ ونه...

ې :هغو ستاینومونو په پای کې راځي، چې ښخینه یو او ډېرګړی (مونث مفرد اوجمع) نومونه ټاکي، لکه ښکلې نجلۍ، وړوکې ماشومه...

ور/وره : دغه وروستاړی د" لرل "یا" ترې جوړېدل " مانا ورکوي . لکه :
*زورور (له زور + ور = زور لرونکی)
*سېکور (له سېک + ور =ډېره انرژي لرونکی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ين/ينه : دغه وروستاړی هم لکه ور د" لرل "يا" ترې جوړېدل " مانا ورکوي لکه :.

*زرين (زر+ين =طلايي /golden)

*لرګين (لرګی + ين =چې لرګی پکې کارول شوی وي يا له لرګيو جوړ وي)

د نوم يو -يا ډېرګړی ټاکي :

ونه : ډېری بې ساکښو شيانو په جمع کې :غر-غرونه، سيند -سيندونه، کتاب -کتابونه

ان : ډېری د ساکښو ژوندسورو په جمع کې راځي :کب-کبان، هلک-هلکان، لېوه- لېوان

ی : د نرينه نومونو يوګړی لپاره، چې پای غږ يې په ی پای ته رسېدلي وي؛ لکه: سړی، منګی، ځپرکی

ې : د ښځينه ډېرګړي لپاره، چې يوګړی يې په زور ه پای ته رسېدلي وي؛ پای ته رسېدلی وي لکه ونه - ونې، منه-منې

ي : د نرينه نومونو ډېرګړی په پای کې، چې يوګړی يې په نرمه ی پای ته رسېدلی وي لکه سړی - سړي، منګی- منګي ...

ۍ: د هغوی ښځينه نومونو ډېرګړي لپاره، چې يوګړی يې هم په ۍ راغلی وي لکه ځولۍ- ځولۍ، مانۍ- مانۍ

ځانګړي وروستاړي:

دغه وروستاړي کومې ځانګړې ډلې پورې اړه نه لري، خو واړه نومونه جوړوي :

تګ : خوځښت او يون ښيي لکه پرمختګ، شاتګ...

دود : توګه او طريقه ښيي لکه ليکدود، ژبدود...

ښت : خوځښت، پېښت، زړښت، اورښت...

نګ : ننګ،.غورځنګ، وينګ....

او : نياو (انصاف)، ټينګاو (مقاومت)....

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی: په کړنه دلالت کوي لکه درناوی، رڼاوی،.غبرگاوی (فيډبيک...)
او داسې نور....

مختاړي :

دا هغه تاړی دی، چې له يوې کليمې سره په پيل کې نښلول کيږي او رېښيز نوم له نوې مانا سره راوړي .ځينې مختاړي، د وروستاړو غوندې، چې يو کړ پسې وتړل شي، نو يا يې فاعلي او يا يې نوميزه (اسمي) بڼه تاکي .که ځينې وروستاړي نومونو پسې وتړل شي، نو ستاينومونه ترې جوړوي .

۱ (لاندېني مختاړي ترښتي (ترکيبي) ستاينومونه جوړوي :

بې: مختاړی + نوم لکه بېشمېره، بېسده....
هم : مختاړی + نوم لکه همغږی، هممهال...
يو : عدد +نوم لکه يولاسی، يوموټی...
گڼ : ستاينوم + نوم لکه گڼشمېر، گڼرنگی...
نېک : ستاينوم + نوم لکه نېکمرغه، نېکمل
بد : ستاينوم + نوم لکه بدمرغه، بدرنگه
بېل : ستاينوم + نوم لکه بېلگوند(مخالف حزب)
کم : ستاينوم + نوم لکه کمزوری، کممنگی(کم عمره)
خوا : نوم + ستاينوم :خوابدی، خواشينی

۲ (لاندېني مختاړي کړونو پسې تړل کيږي او مانا يې بدلوي :

پرې : پرې کول، پرېښودل، پرېوتل...
تېر : تېروتل، تېر ايستل....

۳ (ځانگړي مختاړي :دغه مختاړي کومې ځانگړې ډلې پورې اړه نه لري :

کېڼ : کيڼلاسی، کيڼ اړخی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښی : ښیلاسی، ښی اړخی
شا : شاتګ، شالید
سر : سرګڼی، سرپال
نیم : نیمسری(migraine) ، نیمګړی، نیمژبی
په لاندېنیو وییونو کې وروستاړي/ مختاړي په نښه کړئ او ورسره ولیکئ، چې دلته د مخکېني لوست پر بنسټ دا تاړی کوم رول لوبوي .لومړی یو ستاسو لپاره حل شوی :
ناسم :دلته نا مختاړی دی او د سم بېه مخالفه مانا ورکوي او یو ستاینوم دی
بېکاره:
نرۍ :
شنونکی:
کروندګر:
ناسمي :
تېروتنه:
هیلمن:
مانیز :
پیاوړتیا:
ګړدود :
سړي :
خوشالۍ :
ولسواله:
کوچنیوالی :
پلټاند :
سړیتوب:
خاورین:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم :

نوم هغه کليمه ده، چې يو وګړی، ځای، څيز او احساس نوموي.

وګړی : اتل، ننګيال

ځای : امريکا، لندن، کابل، اسيا، ټاپو...

څيز : تيږه، مڼه، بکس، کټ....

احساس : ډار، خندا، غوسه، وياړ ....

د نوم ډولونه :

ټولنوم: **(common noun)**

د نومونو ډلې يا ټولۍ (کاټېګورۍ)تشريح کوي .

ځانګړنوم :(**proper noun**)

د نومونو په ټوليو (کاټېګوريو) کې ځانګړي څه يا ځانګړې بېلګه نوموي .

د رڼاوي لپاره لاندېنۍ بېلګې وګورئ :

ټولنوم .... ځانګړنوم

انسان .... سړی، ښځه، هلک، جينۍ

مېوه .... مڼه، هندوانه

ژوی .... اوښ، غوا، سپی

څپرکی .... اوړی، ژمی، پسرلی

مياشت .... غبرګولی، ليندۍ، وری

ذات نوم :(concrete noun)

د هغه څه نوم دی، چې سړی يې يا ليدلی، لمسولی، اورېدلی او يا بويولی شي .لکه انسان، ژوی، ځای، څوکۍ او نور هغه څه چې جسمي بڼه لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا نوم:(abstract noun)

د هغه څه نوم، چې سړی يې نــــه ليدلی، لمسولی، اورېدلی او نه بويولی شي .په لنډه ناجسمي شيان .لکه وخت، سوله، مينه، وياړ او داسې نور .

يادونه :اشتقاق شوي يا ترښتي نومونه هم شته .هغه بيا د وروستاړو او مختاړو په برخه کې وگورئ .

کړاو(تمرين):

لاندېني نومونه د نوم ډولونو په کومه کاتېگورۍکې راځي :لومړی يو تاسو لپاره حل شوی دی :

١ **منی** :هم ځانگړنوم دی او هم مانا نوم دی

٢ **کتاب:**

٣ **اندېښنه:**

۴ **پکتيا:**

۵ **ولسوالي:**

۶ **نارنگ ولسوالي**

٧ **رڼا :**

٨ **مالتړه:**

٩ **ډار:**

١٠ **احمد:**

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړونه (فعلونه) :

د کړ پېژندون:
هغه ویی (لفظ)دی، چې کړنه او پېښنه څرګندوي .کړ ته مهالویی هم ویل کیږي، دا ځکه چې له مهالونو سره اړول کیږي، یانې اوړون پیدا کوي.
بېلګې :کول، راوړل، وهل، لمبېدل، رسېدل، خوړل، څښل او داسې نور.
په ټولیز ډول کړ په دوو بڼو وېشل کیږي، چې یو یې لازمي کړ(فعل) دی او بل متعدي کړ(فعل) دی.

متعدي کړ:(transitive verb)
هغه کړ دی، چې تل په غونډله یا جمله کې له یو مفعولسره (object) راوړل کیږي .هغه مفعول یو نوم، نومځری) ضمیر (یا کوم عبارت کېدای شي .
کړونه لکه خوړل، نیول، وهل، څښل، اغوستل (...) معتدي فعلونه دي .
بېلګې:
۱ زه اوبه څښم . (دلته کړ څښم دی او مفعول یې اوبه دي .)
۲ هغه کبان نیسي .(دلته کړ نیسیدی او مفعول یې کبان دي .)
۳ احمد زه ووهلم .(دلته کړ ووهلم دی او.مفعول یې زه دی.)
۴ زه ډېرې خبرې نه شم کولی .(دلته کړ" نه شم کولی " دی او" ډېرې خبرې " مفعول دی.)
مفعول دوه ډوله دی، چې دواړه له متعدي کړ سره په جمله کې راوړل کیږي .
یو ډول بې سیده مفعول (direct object) دی او بل یې ناسیده مفعول (indirect object)دی.

سیده مفعول هغه دی، چې آر کړ (اصلي فعل)یې په مستقیمه توګه اغېزمنوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورتنیو بېلګو کې مفعولونه سیده دي.
که لومړنۍ بېلګه زه (اوبه څښم) د شننې لپاره بیا راواخلو، نو اوبه سیده مفعول دی او څښل آر یا ټولیز کړ (main verb) دی .

ناسیده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سیده مفعول سره اړیکه لري . ځینې ژبپوهان یې د سیده مفعول ترلاسونی (recipient) بولي، ځکه چې سیده مفعول ناسیده مفعول ته رسېږي .ځینې متعدي کړونه هم له سیده او هم له ناسیده مفعول سره کارول کېږیو لکه ورکول، ښودل، پېرودل، کول او نور هغه کړونه، چې په " ول "پای ته رسېږي .

بېلګې:

۱ : (هغه ماته یوه ډالۍ راکړه) .دلته' ماته 'ناسیده مفعول دی او" یوه ډالۍ " سیده مفعول دی؛ او راکړه، چې د ورکولو تېرمهالي بڼه ده، آر یا ټولیز کړ دی.
۲ : (احمد ملګري ته د خپل ټولګي انځور وښود) .دلته' خپل ملګري ته " ناسیده مفعول دی او ' خپل ټولګي انځور ' سیده مفعول.

لازمي کړ(intransitive) :

هغه کړ دی، چې بې له کوم مفعول کارول کېږي، لکه ژړېدل، خندېدل، ولاړېدل، ویرېدل او نور هغه کړونه، چې په ېدل یا کېدل پای ته رسېږي .

بېلګې:

۱ : زه ژاړم.
۲ : هغه پر هره خبره خاندي.
۳ : ننګیال سخت وډار شو .

لکه څنګه یې مخکې یادونه وشوه، لازمي کړونه په" ېدل "پای مومي او متعدي کړونه په" ول ."په لومړني انځور کې د دواړو بېلګې کتلې.
بېلګې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لازمي .... معتدي :

خوښېدل..... خوښول

خوړېدل ...... خوړول

لړزېدل .... لړزول

خبرېدل .... خبرول

ځینې لازمي کړونه دي، چې له ستاینومونو(صفتونو)څخه یې ریښه اخیستې وي، ډېری ناکره کارول کیږي:

ناکره .... کره:

سپک کیږي ...... سپکیږي

مین کیږي ....مینیږي

زوړ کیږي ....زړیږي

کلک کیږي ....کلکیږي

په ډېرو داسې ورته کړونو کې" ستاینوم + کیږي " ستاینوم+یږي" بدلیږي او له ستاینوم سره نښلیږي .

د کړ (فعل) برابرونه په اوس- او تېرمهال کې:

لکه څنګه چې جوته ده، په اوسمهال کې کړ په جمله کې له کړند (فاعل) سره برابریږي. کړند یو نوم یا یؤ نومځری (ضمیر) کېدای شي. کړند هغه څه یا چاته ویل کیږي چې یوه کړنه ترسره کوي.

بېلګې د رڼاوي لپاره:

✓ ننګیال کتاب لولي. => لولي کړ دی، چې له کړند (ننګیال) سره برابر شوی، کتاب سره نه.

✓ هغه یوه لیکنه کوي. => دلته 'کوي' کړ دی، چې له کړند (هغه) سره برابر شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسمهال کې د کړ اوړون فعلي وروستاړي په دې بڼه دي:

زه ..... **م** => زه لرم

ته ...... **ې** => ته لرې

هغه .... **ي** => هغه لري

موږ ..... **و** => موږ لرو

تاسو .... **ئ** => تاسو لرئ

هغوی ... **ي** => هغوی لري

دغه قاعده ساده راتلونکي مهال پورې هم اړه لري. یانې که په جمله کې مفعول شته وي، نو کړ ورسره برابرېږي او فعلي وروستاړي هم یو شان پاتې کېږي. که همدا لومړنۍ بېلګې راواخلو، نو داسې راځي:

✔ ننګيال به کتاب ولولي.

✔ هغه به يوه ليکنه وکړي.

په تېرمهال (د تېرمهال په ټولو ډولونو کې) کې بيا داسې نه ده. هلته کړ له مفعول سره برابرېږي او هغه هم په نوږي (جنس) او شمېر (عدد) کې. لومړی پر ساده تېرمهال رڼا اچوو او وروسته د تېرمهال پر نورو ډولونو.

که پورتنۍ بېلګې راواخلو او په ساده تېرمهال کې وکاروو، نو داسې راځي:

✔ ننګيال کتاب ولوستو. => دلته 'ولوستو' کړ دی چې له مفعول 'کتاب' سره برابر شوی دی او کتاب نرينه/يوګړی (مذکر /مفرد) دی. که چېرې کتابونه په جمله کې راغلي وای، نو د 'ولوستو' پر ځای ولوستل راځي – یانې د کړ په ريبنه پسې ل تړل کېږي.

✔ هغه ليکنه وکړه. => دلته 'وکړه' کړ دی چې له مفعول 'ليکنه' سره برابر شوی دی او ډوډۍ ښځينه/يوګړی (مونث /مفرد) دی.

که چېرې پهٔ جمله کې ليکنې (د ليکنه جمع) راغلې وای، نو بيا د 'وکړه' پر ځای وکړې راځي – یانې د کړ په ريبنه پسې اوږده ې تړل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتنيو بېلگو پر بنسټ دا څرگندېږي، چې په تېرمهال کې کړ پورې يو ځانگړی فعلي وروستاړی تړل کېږي، کله چې له مفعول سره په نوړي او شمېر کې برابر شي.

★ که مفعول نرينه يوگړی وي، نو کړ رينبه پسې و (واو) تړل کېږي لکه ما کتاب ولوستو.

★ که مفعول نرينه ډېرگړی وي، نو کړ رينبه پسې ل (لام) تړل کېږي لکه ما کتابونه ولوستل.

★ که مفعول ښځينه يوگړی وي، نو کړ رينبه پسې ه (زور) تړل کېږي لکه ما ليکنه وکړه.

★ که مفعول ښځينه ډېرگړی وي، نو کړ رينبه پسې ې (اوږده يې) تړل کېږي لکه ما ليکنې وکړې.

خو په اوسني ليکدود کې "يوازې" کړ پسې و (واو) نــه تړل کېږي، که مفعول نرينه/يوگړی وي. کله ورپسې ه (زورکی) تړل لکه وواهه (ووهلو) او وتاړه (وتړلو) ... . او کله ورپسې هېڅ هم نه تړل کېږي لکه وښود (وښودو)، وکړ (وکړو) او داسې. خــو که چېرې داسې پاتې شي، نو ژبنۍ ربړې او ستونزې زده کوونکو لپاره پنځوي.

که چېرې همدا ځانگړی فعلي وروستاړی 'و' وکاروو، نو له دې سره به اسانتيا رامنځته شي، يوه نوې او اړينه قاعده به رامنځته شي او په لر او بر کې ژبنۍ نژدوالی ډېر شي.

د دغې سولمنې (منطقي) او اړينې قاعدې له مخې به د کړونو رينبو پسې و وروستاړی تړو، چې کله مفعول په تېرمهال کې نرينه يؤگړی وي.

کره بڼه ....اوسنۍ بڼه ...... ببخي ناسم:

وکړو .... وکړ .... اوکړ /اوکړو

وښودو .... وښود ...... اوښود/اوښودو

وکتو .... وکاته .... اوکاته/اوکتلو

ونيوو .... ونيوه ...... اونيوه/ اونيولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړو .... وخوړ .... اوخوړ /اوخوړلو

ولوستو .... ولوست .... اولوست/اولوستو

ووهلو .... وواهه ..... اواهه /اوهلو

ولیکو .... ولیکه ...... اولیکخ /اولیکو–لو

او داسې نور

ساده تېرمهال په دې هم اسانه پېژندل کېږي، د فعلي وروستاړو تر څنګه "یــو" فعلي مختاړی هم لري – یانې 'و'. پورته بېلګې وګورئ؛ ټولې په و پیلېږي.

یادونه: که چېرې په غونډله (جمله) کې مفعول نه وي راغلی، نو بیا کړ له کړند سره برابرېږي او له هماغو فعلي وروستاړو سره اړول کېږي لکه په اوسمهال کې، خو یوازې د درېیم کس یو او ډېرګړی (هغه او هغوی) لپاره بدلېږي.

زه .... **م**: زه لاړم (لکه په اوسمهال کې)

ته .... **ې**: ته لاړې (لکه په اوسمهال کې)

هغه ...... **و**: هغه لاړو

موږ......... **و** :موږ لاړو (لکه په اوسمهال کې)

تاسو.......**ئ**: تاسو لاړئ (لکه په اوسمهال کې)

هغوی ... **ل**: هغوی لاړل

څنګه چې په پیل کې یادونه وشوه، د تېرمهال په نورو ډولونو کې هم کړ له مفعول سره برابرېږي، که چېرې په غونډله کې یو مفعول راشي.

نابشپړ (جریاني) تېرمهال:

دا مهال هله کارول کېږي، کله چې یوه کړنه په تېرمهال کې روانه وي.

که پیلنۍ دوې بېلګې راواخلو:

- ✔ ننګیال کتاب لوستلو.
- ✔ هغه یوه لیکنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

✔ ننګیال کتابونه لوستل.

✔ هغه لیکنې کولې.

!! کوم فعلي وروستاړي چې په ساده تېرمهال د مفعول – کړ برابرونې لپاره راځي، هماغه په نابشپړ تېرمهال کې هم راځي. یوازېنی توپیر یې دا دی، چې په نابشپړ تېرمهال کړنومی (مصدر) نه بدلېږي – لکه په ساده تېرمهال کې چې کول پر کړ اوښتی. همدارنګه د کړ تر ریښې مخکې 'و' مختاړی نه راځي.

نږدې بشپړ تېرمهال:

دا مهال هله کارول کېږي، چې یوه کړنه ترسره شوې وي او له اوسمهال سره ډېر مهالي واټن ونلري او اغېز یې تر اوسمهال پورې وغځېږي. که پیلنۍ دوې بېلګې راواخلو:

✔ ننګیال کتاب لوستلی دی

✔ هغه یوه لیکنه کړې ده.

✔ ننګیال کتابونه لوستلي دي.

✔ هغه لیکنې کړې دي.

څنګه چې له بېلګو معلومېږي، په نږدې بشپړ تېرمهال کې کړ له دوو برخو جوړ دی، چې یو آر (اصلي) کړ دی او بل مرستیال کړ.

دغو جملو کې لوستل او دی/دي/ده مرستیال کړ دی چې په برابرونه کې بېل فعلي وروستاړي لري.

* نرینه مفعول یوګړی: **کړ+ی دی**

* نرینه مفعول ډېرګړی: **کړ+ي دي**

* ښځینه مفعول یوګړی: **کړ+ې ده**

* ښځینه مفعول ډېرګړی: **کړ+ې دي**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليرې بشپړ تېرمهال:

هله کارول کېږي، چې کله يوه کړنه ډېر شاته په تېرمهال کې بشپړه ترسره شوې وي او له اوسمهال سره هېڅ تړون نه لري.

که بيا پيلنۍ بېلګې راواخلو:

✓ ننګيال کتاب لوستلی و

هغه ليکنه کړې وه

ننګيال کتابونه لوستلي ول

هغه ليکنې کړې وې

دلته فعلي وروستاړي نژدې بشپړ تېر مهال ته ورته دي او يوازې مرستيالکړ بدلېږي.

- نرينه مفعول يو ګړی: **کړ+ی و**
- نرينه مفعول ډېر ګړی: **کړ+ی ول**
- ښځينه مفعول يوګړی: **کړ+ې وه**
- ښځينه مفعول ډېر ګړی: **کړ+ې وې**

مرستيال کړونه:

مرستيال کړ هغه کړ دی، چې په يوه جمله کې تل د يو آر کړ (اصلي فعل)بدرګه کوي او ددوی ښکارندويي کوي .دوی آرو کړونو ته ګرامري او دنديزه (فنکشنل) مانا ورزياتوي.

دوی په جمله کې يواځې نه شي راتلای .که راشي، نو کومه مانا نه ورکوي .

يوه بېلګه :

ما ډوډۍ خوړلې ده <----- .دغه غونډله کې آر کړ" خوړلې " دی او مرستيال کړ" ده ."

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مرستيال کړونه :

به:

۱: راتلونکي مهال ته اشاره کوي او هوډ او پرېکړو لپاره راځي .

بېلگې :

* زه به راشم . (راشم آر کړ دی او به مرستيال کړ)
* زه به ډوډۍ وخورم . (وخورم آر کړ دی)
* زه به خامخا راځم. (راځم آر کړ)

۲: په تېرمهال کې هغو کړنو ته اشاره کوي، چې ناشونتيا ښيي.

بېلگې :

* ما به دا کار کړی وای، خو ستړی وم.
* هغه هغه به درغلی وای، خو تا خوابدی کړی و.

۳ : يو گمان يا انکېرنې لپاره راځي :

بېلگې:

* دا ځمکه لنده ده .باران به ورېدلی وي.
* اتل به په کارونو کې بوخت وي، ځکه چې اړيکه کمه نيسي .

ول:

مانا يې شتون دی . له آر کړ سره په تېرمهال او راتلونکي مهال کې مرسته کوي – له ساده تېرمهال پرته .د تېرمهال په ځينو بڼو کې" ول "خپل شکل بدلوي .

"ول (be) "يوازېنی مرستيال کړ دی، چې په اوسمهال او ساده تېرمهال کې د آر کړ په توگه هم راځي .لکه زه خوشاله يم (اوس)او زه خوشاله وم (تېر) <══ .آر کړ هغه کړ دی، چې په جمله کې يواځې راتلای شي او يوه مانا هم ورکوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تېرمهال کې د" ول "اوړون :

وم، وې، و، وه، وو، وئ، ول(وو)

بېلگې:

* هغه نه و راغلی(. راغلی آر کړ دی او و مرستيال کړ)
* هغوی هلته تللي ول . (تللي آر کړ دی او ول مرستيال کړ)

په ارماني، شرطي، توصيي يا هم (فرضي) او گماني تېرمهال کې" ول " خپله بڼه پر" وای "يا پر" وي "بدلوي" .وي "يوازې گماني تېرمهال کې راځي .

بېلگې :

* کاش زه هلته وای. (ارماني)
* که زه راغلی وای، ښه به وای . (شرطي)
* ته بايد راغلی وای . (فرضي)
* هغه به درغلی وي، خو تا به نه وي ليدلی . (گماني)

بايد:

فرض، پياوړی وړانديځ او پياوړې سپارښتنه څرگندوي .

* زه بايد دغه کار وکړم . (فرض)
* ته بايد راغلی وای .
* ته بايد ډېر درس وواېې، گڼې بريالی کېدل گرانه ده . (پياوړی وړانديځ)
* ته بايد دغه فلم هرو مرو وگورې .ډېر خوند کوي. (پياوړې سپارښتنه)

شول :

وړتيا او توان څرگندوي:

* زه دا کار کولی شم .
* هغوی راتلای شول، خو زړونو يې نه غوښتل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدل: یوازې په بېچاره) مجهول (passive/ جمله کې د مرستیال کړ په توګه کارول کېږي. بېچاره جمله هغه ده، چې فاعل پکې سم څرګند نه وي .

* هره ورځ انسانان وژل کېږي .
* بریالی کېدل ګرانه نه ده، که کوښښ وکړې.

په لاندېنیو غونډلو کې آر کړ او مرستیال کړ په نښه کړئ او دواړو لپاره دوه بېل رنګونه د اسانتیا لپاره وکاروئ .

(یادونه :په یوه غونډله کې تر یو ډېر کړونه راتلای شي)

یادونه :اتمې جملې ته ځانګړې پاملرنه وکړئ!

١ (زه کور ته ځم.
٢ (ما لږه ډوډۍ وخوړه.
٣ (ما هغه ته وویل، چې دلته راشي .
۴ (زه ستړی یم، ځکه چې ډېر کار مې کړی دی .
۵ (زما ملګري دغه کتاب په یوه اوونۍ کې ولوست.
۶ (زه به دغه کار ترسره کړم .
٧ (احمد کولي شول، چې راشي.
٨ (هغه خوشاله و.
٩ (په ښوونځي کې ماشومان نه وهل کېږي.
١٠ (ته باید غلی کېنې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاينوم:

هغه وييکی (کليمه)ده، چې د نومونو اکر او ځرنگوالی تشريح کوي لکه ښکلی، کوچنی، نری، ستر، لوی، سور، تور، ناسم، سم او داسې نور .ستاينوم د" څنگه دی/ده/دي؟ "پوښتنه ځوابوي .

په پښتو کې ستاينوم د نوم له نوږي(جنس)او شمېر(عدد)سره برابرېږي.
بېلگه :
احمد يو هلک دی => .که دغې جملې ته ستاينوم" ښکلی "ورزيات کړو، نو بيا داسې؟ راځي :**احمد يو ښکلی هلک دی** .دلته هلک نرينه يوگړی دی، نو ښکلی هم په نرمه ی ليکل کيږي .که د يوې جينۍ خبره وکړو، بيا ښکلی پر ښکلې بدليږي – ياني **موسکا يوه ښکلې جينۍ ده .**
په پښتو کې ځينې کم ستاينومونه، چې په زور ه پای ته رسېدلي وي، په نوږي او شمېر کې نه بدليږي .لکه تکړه، ښايسته او داسې نور.

د ستاينوم ډولونه:
د موقيعت له مخې په دوه ډوله دي:
۱ : **بر ستاينوم** :تر نوم مخکې راځي:
* يوه ښکلې ښځه راغله . (ښکلې تر نوم مخکې راغلی)
* دا سور گاډی زما دی .
۲ : **لر ستاينوم** :تر نوم وروسته راځي .
* دغه سړی ربښيتنی دی. (ربښتينی تر سړي وروسته راغلی)
* هغه گاډی سور دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوږي (جنس) او شمېرنوم (عددله) مخې د ځينو ستاينومونو اوړون

١) د هغو ستاينومونو نرينه بڼه، چې په يو ببواک غږ پای ته رسېږي، په يه او ډېرګړي (مفرد + جمع) کې يو ډول پاتې کېږي يا نه بدلېږي . خــو ښځينه بڼه يې په دواړو حالتونو کې (يو او ډېرګړی) کې بدلېږي.
مخکې له دې چې پر دغې سکالو رڼا واچوو، نو لومړی بايد پر دې پوه شو، چې ببواک غږ څه ته وايي.

★ **ببواک يا کانسوننټ غږونه** هغه غږونه دي، چې د دوی د ادا پر وخت د هوا جريان خنډېږي - يانې د هوا جريان پر وړاندې خنډ او مانې رامنځته کېږي.

ببواک غږونه:

ج/خ/څ/ځ/غ/هـ/ګ/ډ/د/ک/م/ن/ڼ/ت/ټ/ل/ب/پ/ی/س/ش/ښ/و/ببواک و (ؤ)/ر/ړ/ږ/ژ/ز + (ح/ف/ث/ق/ص/ض/ذ/ط/ظ)

د سکالو رڼاوي (وضاحت) لپاره يوه بېلګه، چې څنګه په ببواک غږ پای ته رسېدونکي ستاينومونه نرينه بڼې لپاره نهٔ بدلېږي او ښځينه لپاره بدلېږي:

فرمول:

نرينه يوګړی: **آر (اصلي) حالت**

نرينه ډېرګړی: **آر حالت**

ښځينه يوګړی: **آر حالت + ه**

ښځينه ډېرګړی: **آر حالت + ې**

که " سم" د بېلګې پهٔ توګه راواخلو:

نرينه يوګړی: **سم** (لکه: سم ځواب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرینه ډېرګړی: **سم** (لکه سم ځوابونه)
ښځینه یوګړی: **سمه** (لکه: سمه خبره)
ښځینه ډېرګړی: **سمې** (لکه: سمې خبرې)

دوې معلومې استثناوې:
۱) شین (نرینه ډېرګړی یې پر شنه بدلیږي).
۲) تریخ (نرینه ډېرګړی یې پر تراخه بدلیږي)

لاندېنی یو څو نورې بېلګې وړاندې کوې:
ستر – ستر – ستره – سترې
خوښ – خوښ – خوښه – خوښې
لوړ – لوړ – لوړه – لوړې
تور – تور – توره – تورې
کلک – کلک – کلکه – کلکې
ویښ – ویښ – ویښه – ویښې

۲) په زورکی (چې یوازېنی خپلواک غږ دی) پای ته رسېدونکي ستیانومونه هم په نرینه یؤ اوډ ېرګړي کې یو شان پاتې کیږي، لکه: ښه، ویده، سپېره، تېره

نرینه یېګړی: ښه/ویده/سپېره..
نرینه ډېرګړی: ښه /ویده/سپېره..
ښځینه یوګړی: ښه /ویده /سپېره (پۀ زور)..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځینه ډېرګړی: ښې/ویدې/سپېرې ..

که چېرې په هغه ستاینوم کې، چې په بـېواک غږ پای ته رسېدلي وي، تر بېواک غږ مخکې اوږد یا لنډ واو راغلی وي، نو په هغوی کې د یوې ډلې نرینه ډېرګړی (مذکر جمع) بدلېږي او بله ډله یې بیا پورتنۍ (لومړنۍ قاعدې) پورې اړه لري.

د هغې ډلې، چې نرینه ډېرګړی یې بدلېږي، "و" پکې پر "ا" اوړي او په پای کې یې زورکی ه راځي. که د " خوږ (شربت) " بېلګه راواخلو:

ږ یو بېواک غږ دی او تر ږ مخکې اوږد و راغلی. دلته که د خوږ نرینه جمع لیکل وغواړو، نو خواږه راځي. دلته و پر الف اوښتی او په پای کې یې زورکی ۀ راغلی.

دا و یې په ښځینه یو او ډېرګړي کې هم ورکېږي.

نور داسې ستاینومونه دا لاندېني دي.

نرینه م. – نرینه ج. – ښځینه م. – ښځینه ج.

زوړ – زاړه – زړه – زړې

ووړ – واړه – وړه – وړې

لوند – لانده – لنده – لندې

کوږ – کاږه – کږه – کږې

موړ – کاوه – مړه – مړې

سوړ – ساړه – سړه – سړې

روڼ – راڼه – رڼه – رڼې

ړوند – ړانده – ړنده – ړندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوڼ – کاڼه – کڼه – کڼې

پوخ – پاخه – پخه – پخې

خور – خؤاره – خؤره – خؤرې

پروت – پراته – پرتې – پرتې

درون – درانه – درنه – درنې

دروند – درانده – درنده – درندې

دوه ورته ستيانومونه، چې داسې اړول کيږي سور (رنګ) او تود (ګرم) دي.

نرينه يو – نرينه ډېر – ښځينه يو – ښځينه ډېر

سور – سره – سره – سرې

تود – تاوده – توده – تودې ؛

دويمه ډله چې لومړنۍ قاعدې پورې اړه لري – يانې نرينه يؤ او ډېرګړی يې شان پاتې کيږي:

نرينه يو – نرينه ډېر – ښځينه يو – ښځينه ډېر

تور – تور – توره – تورې

لوی – لوی – لويه – لويې

ډوب – ډوب – ډوبه – ډوبې

جوړ – جوړ – جوړه – جوړې

روغ – روغ – روغه – روغې

سمسور – سمسور – سموره – سمسورې

رغېدلي ستاينومونه:

۱: له کړونو رغېدلي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دردوونکی (له دردول)
- خواشینوونکی (له خواشینول ...)

۲: له نومونو رغېدلي :
- ستونزمن (سوتونزه + من وروستاړی)
- مانیز (مانا + یز وروستاړی)
- بېخونده (بې مختاړی + خوند)

او داسې نور ....

یادونه : له نومونو رغېدلي ستاینومونه نور د مختاړو او وروستاړو په برخه کې وګورئ !

د درجې له مخې :

- تړلیز(عادي) ستاینوم <== یوازې ستاینوم

لکه :دا ښه هلک دی .

- پرتلیز ستاینوم <== تر .... لا/ډېر + ستاینوم

لکه :دی تر تا لا ښه دی.

- تفصیلي ستاینوم <== خورا/ تر ټولو +ستاینوم

لکه :دا تر ټولو/ خورا ښه فلم دی.

په لاندېنیو غونډلو کې ستاینوم په نښه کړئ :
(یادونه :په یوه غونډله کې تر یو ډېر ستاینومونه راتلای شي):

۱ : دا ډېر ګلالی ماشوم دی.
۲: سپین غر د وطن یو هسک غر دی .
۳ : دا یوه ښکلې جینۍ ده .
۴ : دغه یو ستونزمن کار دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ : دومره په زړه پورې او زړه راښکونکې سندره ما تر اوسه نه وه اورېدلې .
۶: هغه تل بېسوله خبرې کوي.
۷: خالد یو غوسناک هلک دی.
۸: الله ج تر هر څه ځواکمن دی .
۹ : دده زوی زښت نیازبین دی.
۱۰ :احمد شابابا یو زړور پاچا و.
۱۱: پرون ترغاک (طوفان)یوه نرۍ ونه ماته کړه.
۱۲: موږ په یو سولییز او پرمختللي هېواد کې ژوند کول غواړو .
۱۳: مړ هم پښتون دی او پړ هم.
۱۴: ژوندی دې وي افغانستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومځری:

نومځری هغه کلیمه ده، چې د نومونو استازیتوب کوي، که هغه د انسانانو، ژویو یا شیانو وي .دغه کلیمه په غونډله کې د نوم د تکرار مخه نیسي.

۱ : پیاوړي ځاني نومځري:

په جمله کې کړند(فاعل)ثرگندوي :

لومړی تن یوگړی **:زه/ما**

دویم تن یوگړی **:ته/تا**

درېیم تن یوگړی نرینه **:هغه/دی**

درېیم تن یوگړی نرینه **:هغـه/دا**

لومړی تن ډېرگړی **:موږ**

دویم تن ډېرگړی **:تاسو**

درېیم تن ډېرگړی **:هغوی/دوی**

۲ : کمزوري ځاني نومځري :

یو گړی .... ډېرگړی :

مې .... مو

دې .... مو

یې .... یې

دا مې کور دی . (دا زما کور دی)

دا مو کورونه دي. (دا زموږ کورونه دي)

دا دې کور دی؟ (دا ستا کور دی؟)

دا مو کورونه دي؟ (دا ستاسو کورونه دي؟)

دا یې کور دی . (دا د هغه کور دی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا يې کورونه دي. (دا د هغوی کورونه دي)

۳ : د تول څښتنوالي نومځري:

زما، ستا، د هغه/دده، دهغې/ددې، زمونږ، ستاسې، دهغوی/د دوی

۴: مفعولي نومځري:

✓سیده مفعولي نومځری (direct object):

ځاني نومځري هم د سیده مفعول په توګه کارول کیږي .سیده مفعول هغه دی، چې آر کړ) اصلي فعل (يې په مستقیمه توګه اغېزمنوي .

بېلګې:

*خوشال زه ووهلم <= .خوشال دلته فاعل دی /زه يو سیده مفعول دی، چې آر کړ" ووهلم "يې په مستقیمه توګه اغېزمنوي .

*هغه مونږ وروسته خبر کړو <= هغه او مونږ دواړه ځاني نومځري کېدای شي، نو دې ته به ګورو، چې کړنه یانې" خبرول "دلته څوک ترسره کوي .دلته هغه فاعل دی، نو ځاني نومځری دی او مونږ سیده مفعول، دا چې آر کړ "خبر کړو " يې اغېزمنوي .

✓ناسیده مفعولي نومځری (indirect object):

ماته، تاته، هغه/ ده ته، هغې/دې ته، مونږ ته، تاسې ته، هغوی/دوی ته

چې له ځاني نومځري سره " ته "سربل وي، نو ناسیده مفعولي نومځری ترې جوړوي.

ناسیده مفعول هغه دی، چې په جمله کې له سیده مفعول سره اړیکه لري .

ځینې ژبپوهان يې د سیده مفعول ترلاسونی (recipient) بولي، ځکه چې سیده مفعول ناسیده مفعول ته رسیږي .

*هغه ماته یو کتاب راکړ <= هغه يو ځاني نومځری (فاعل)دی او" ماته " ناسیده مفعول .په دغه جمله کې یو کتاب سیده مفعول دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه :د کړ په برخه کې د سيده او ناسيده مفعول شننه وګورئ !

۵: پوښتنومځري:

څوک، چا، کوم

درې واړه هم ځاني نومځري او هم سيده مفعولي نومځري کېداى شي .

همدارنګه ناسيده مفعولي هم کېداى شي، که" ته "سربل ورزيات شي.

بېلګې:

څوک راغی؟ <= دلته څوک فاعل دی

څوک يې وواژه؟ <= دلته څوک سيده مفعول

چا دغه کار وکړ؟ <= چا دلته فاعل دی

هغه چاته وويل؟ <= چاته دلته ناسيده مفعول دی

۶: دنغوتې نومځری (اشارې ضمير:)

څيزونو، انسانانو يا ژويو ته نغوته کوي :

دغه (دغې، دغو)، همدا (همدې), دې، همدوی,دوی، همده---

۷: د اړيکنومځری :

چې [پاملرنه !! !په غونډلو کې کوم چې يا چا چې ناسم دي - يوازې چې سم راځي]

بېلګې :هغه سړی، چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی <= .چې اړيکنومځری دی

ناسم به داسې وای :هغه سړی، کوم چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړول:

هغه وییکی ده، چې په یوه غونډله کې د ځای، مهال او د یوې کړنې یا پېښې څرنګوالي په اړوند زیات معلومات ورکوي .کړول د څه ډول، کله، چېرې/چېرته پوښتنو ځواب ورکوي .

کړولونه) قیدونه (په څو ډولونو وېشل کیږي :

مهالي کړولونه :نن، پرون، سباته، اوس، وروسته، بیا، همېشه، پخوا، مخکې، کله ناکله، تل، ناوخته

ځایي کړولونه :هلته، دلته، بر، لر، دېخوا، اخوا، پورته، ښکته، دباندې، بهر، دننه، مخ ته، شاته، ښیٔ خوا، کیڼه خوا، تر څنګ، په خوا کې، تر منځ، په مینځ کې، ..

د څرنګوالي کړولونه :ناڅاپه، سخت، ورو ورو، په چټکۍ سره، په اسانۍ سره، په بیړه، په پام سره، په درناوي، په توکه، په مرسته، او نور ستیانومنه) صفتونه (چې له* په * سره راځي .

د اندازې یا کچې کړولونه :ډېر، لږ، زښت، خواره، پرېمانه،بېخي

د نفې کړولونه :هېڅکله هېچېرې

د لامل (دلیل)کړولونه :له کبله، له لامله، یانې

د شونتیا کړولونه :ښایي، کېدای شي، ګوندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربل او وستربل :

سربل او وستربل په ګډه سره په يوه غونډله کې د يو نوم او نومځري بدرګه کوي او له هغوی سره د يوې ځانګړې ژبدوديزې اړيکې په موخه کارول کېږي .په ټوليز ډول يو ځای، لوری، واټن، مهال، پرتله او تول (ملکيت) ځرګندولی شي .

په پښتو کې **سربل** تر يو نوم يا نومځري مخته راځي .سربلونو کې د، ته، پر، په، له او تر راځي.

وستربل تر يو نوم يا نومځري وروسته راځي او په خپلواکه توګه بې له سربل نه شي کارول کېدای .په وستربلونو کې راځي :کې، سره، لپاره، باندې، لاندې، مخکې او داسې نور راځي .

لاندېني سربل + وستربل يوون ځای ځرګندوي:

سربل ... وستربل : بېلګه

په ...... کې :زه په کور کې يم.

پر ...... سر :د بام پر سر ولاړ ده.

پر ..... باندې :کتاب پر مېز باندې کېږده.

تر ..... لاندې :بکس تر مېز لاندې پروت دی.

د .... له سره :د غر له سره ټول ښار ليدل کېږي

د ...... تر شا :فابريکه د ودانۍ تر شا دهو

د ....تر منځ :هلک د دوو ښځو ترمنځ ولاړ دی

لاندېني سربل + وستربل يوون لوری ځرګندوي:

سربل ....وستربل : بېلګه

له ...... څخه/ځنې :هغه له کابل څخه راغی

تر ...... پورې :تر ښار پورې مې ورسوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندېني سربل + وستربل يوون مهال ځرگندوي:
سربل ... وستربل : بېلگه
تر/ له .... وروسته :تر غرمې وروسته راشه.
تر/له.... مخکې :تر ۹ بجو مخکې راشه .
تر ....پورې :تر راتلونکې اوونۍ پورې هلته دی

لاندېني سربل + وستربل يوون اړيکه ځرگندوي:
سربل ..... وستربل : بېلگه
له .... سره :له هغه سره کور ته ځم.

لاندېني سربل + وستربل يوون پار ځرگندوي:
سربل ..... وستربل : بېلگه
د .... لپاره :د هغه لپاره هر څه کوم.

خپلواک سربلونه – يوائې کارېدونکي:
د : څښتنوالی ځرگندوي :زما د گاډي رنگ سور دی.
ته : لوری ځرگندوي :زه ښار ته ځم.
پر : د کارونې ډېر ځايونه لري .د مهمو توپيرونو په برخه کې تشريح وگورئ.
تر : پرتله ځرگندوي :تر تا هغه ښه دی.
له : لوری يا اړخ :له تاسو مننه کوم.

په لاندېنيو غونډلو کې سربل او وستربل په په نښه کړئ او وروسره وليکئ، چې دلته يو لوری، ځای، مهال، لامل، پرتله يا ... ځرگندوي :
(يادونه :په يوه غونډله کې تر يو ډېر کړونه راتلای شي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ (زه تر تا مشر یم.
۲ (هغه په کابل کې اوسېږي.
۳ (پیشو تر مېز لاندې پټه ده.
۴ (زما شخولی د الماریَ پر سر اېښی دی.
۵ (زه له هغه سره ښار ته ځم.
۶ (هغه د خپل ملګري لپاره سرښندنه وکړه.
۷ (هغه له کلي څخه ښار ته راغی.
۸ (له دوو کالو راهیسې پښتو زده کوم.
۹ (زه به تاته تر ماسپښین مخکې درشم.
۱۰ (د هغه ورور نعیم نومېږي.
۱۱ (د دې غره له سره ټول ښار لیدلی شې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيکوييکي :

هغه وييکی ده، چې جملې یا د جملو برخې سره نښلوي او مفکورې پیاوړې کوي .

تړ اړيکوييکی:

هغه اړيکوييکی دی، چې یوه بېواکه غونډله (جمله) له یوې خپلواکې غونډلې نښلوي .**خپلواکه غونډله** هغه ده، چې یواځې یا ګوښې راتلای شي او کومو اضافي معلوماتو ته اړتیا نه لري، چې له ژبدودیز پلوه یې بشپړه کړي.غونګله زه ښار ته ځم <== .دا یوه خپلواکه غونډله ده، چې یو فاعل، کړ او مفعول لري .**بېواکه غونډله** هغه ده، چې خپلواکه غونډله پسې د زیاتو معلوماتو په موخه او ډېری د دمکۍ) کاما = ، (په مرسته نښلول کېږي او یواځې نه شي راتلای . هغه زیات معلومات کېدای شي :مهالي، ځایي، النبي او اړيکي یا شرطي .

بېلګه:

هغه سړی، چې هلته ولاړ دی، زما ورور دی.

==>هغه سړی زما ورور دی دلته خپلواکه غونډله ده او" چې هلته ولاړ دی " زیات اړيکي معلومات دي، چې د" چې "اړيکوييکي په مرسته د بېواکې غونډلې په توګه خپلواکې غونډله پسې تړل شوي .همدارنګه تر" چې "مخکې دمکۍ) ، (راغلې .

لاندېني د پښتو تړ اړيکوييکي دي :

- سره له دې چې
- څنګه چې
- آن دا چې
- چې (اړیکه)
- کله چې(مهال)
- بیا(شرط)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-ځکه چې (لامل)
-دا چې (لامل)
-نو (لامل)
-نو ځکه (لامل)
-تر څو(مهال/ شرط)
-که(شرط)
-که چېرې (پیاوړی شرط)
-چېرته چې (ځای)
-یو ځل چې (شرط)
-مخکې له دې چې(مهال)
-بې له دې چې

رابطه اړیکوییکی :
هغه اړیکوییکی دی، چې وییونه، څو عبارتونه او یا څو خپلواکې غونډلې سره تړي .
لاندېني اړیکوییکي په پښتو کې د رابطې اړیکوییکي دي :
-**خو**
-**او** (ماته د پښتو او انګرېزي کتابونه خوند راکوي) .دلته دوه وییونه سره تړي
- **بلکې**
- **یا** :(زه به درشم او یا ته راشه، که شونې وي) .دوه عبارتونه سره تړي .
تر خو او بلکې مخکې یوه دمکۍ(کامه)راځي، لکه :زه راغلم، خو هغه هلته نه و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

همکار یا بشپړاند اړیکوییکی :

هغه وییکی دی، چې له دوو وییکو جوړ وي او په ګډه همکاری سره د یوې جملې برخې له یوې بلې سره په اړیکه کې راولي .په بله وینا دوی تل یوه جوړه وي .

لاندېني اړیکوییکي په پښتو کې همکار اړیکوییکي دي :

ـ **یا ... یا** :یا ته راشه یا به زه درشم .

ـ **نه .... نه** :نه مې دا خوښېږي، نه مې هغه.

ـ **نه یوازې ... بلکې هم** :نه یوازې ته ګرم یې، بلکې زه هم.

ـ **هم .... هم** :هم ته ګرم، هم زه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريیم څپرکی

نرمه يا(ay)

۱: دځينو يوګړيزو (مفرد مذکر)نومونو لپاره لکه :

سړی، پسرلی، منګی، زمری، اوړی، لړګی

۲: د هغه ستاينومونو لپاره چې د يوګړيز (مفرد مذکر)نومونو لپاره کارول کيږي لکه :

بريالی (احمد بريالی دی)

ننګيالی (خوشال بابا ننګيالی و)

ښکلی (يو ښکلی منګی)

نری (دا سړی نری دی)

۳: دهغه يوګړيزواغل نرينه(مفرد مذکر)نومونو لپاره چې له کړونو (فعلونو) څخه منځ ته راشي لکه:

زده کوونکی (له زده کولو څخه)

کارکوونکی (له کار کولو څخه)

څيړونکی (له څيړلو څخه)

خرڅوونکی (له خرڅولو څخه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴: همدارنګه د کړونو په پای کې، چې کړند يا مفعول پورې اړه لري او هغه نرينه يوګړی (مفرد مذکر) وي لکه :

***ما کار کړی دی.** (کړی "توليز فعل دی او" دی "مرستيال فعل، چې "کار "پورې اړه لري او" کار "نرينه يوګړی دی او مفعول په توګه کارول شوی)

***زه راغلی يم** (" راغلی " عمومي کړ دی، چې" زه "پورې اړه لري او دغه زه دلته د فاعل په توګه کارول شوی.)

يادونه :که دغه دويمه جمله يوې جينۍ ويلې وای، نو بيا به مو د" راغلی "پر ځای" راغلې "ليکله، ځکه چې جينۍ ښځينه وګړی دی .خو ددې اړوند معلومات به تاسو د اوږده ې په برخه کې ترلاسه کړئ .

۵: ځاني نومځري(شخصي ضميرونه) دی (هغه) او دوی(هغوی) هم په نرمه يا ليکل کيږي.لکه:

دا احمد دی .دی په هغه کلي کې اوسيږي.

دوی ټول زما ښهٔ ملګري دي .

۶ : د ځينو عمومي او ډېرو کارېدونکو وييونو (لفظونو) په پای کې راځي، لکه:

ځای، پای، پوهاوی، درناوی، سپيناوی، غبرګاوی(فيډبېک)، مخنيوی، لاسنيوی، رڼاوی، زوی، خوی، لوی، بوی، راتلونکی، بچی(نرينه)، وګړی، مړی (جسد), ژوی(حيوان)، څاروی، اوړی(موسم)، ژمی(موسم)، منی (موسم)، څلی، ښاغلی، خلی (اور بلولو وړوکی لرګی)

پاملرنه :په لنډو ټکو، نرمه (ی)د هر هغه ويي لپاره راځي، چې نرينه وي او يو ګړی(مفرد مذکر)وي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې :

- هغه سړى يا وګړى، چې له نورو سره مرسته کوي، هغه به تل بريالى وي.
- د هغه خواپورې څپرکى اوړى دى او د ډېر ساړه له کبله ژمى خوند نه ورکوي.
- زمرى داسې يو غښتلى او وېروونکى ژوى دى، چې د ځنګل پاچا يادېږي.
- احمد خپلې مور غره ته لرګيو پسې لېږلى و او ده له ځان سره يو ستر لرګى راوړى دى.
- خوشال بابا داسې يو پاوړى او توريالى جنګيالى و، چې د پښتو په شعرونو ډېر يادېږي.
- هغه د مېوو پلورونکى يو رښتينى سړى دى، نو ځکه هر پېرودونکى (مشتري) د ده له هټۍ سودا اخلي.
- اتل د نهم ټولګي يو تکړه زده کوونکى دى.
- ما هغه ته يو ليک لېږلى دى، خو ده لا ځواب نه دى راکړى.
- ما دغه کتاب دوې مياشتې مخکې پېرودلى و او اوس مې بشپړ لوستلى دى .
- احمد، اتل او پاڅون زما کشران ورونه دي .دوى ټول پر ما ګران دي .
- دا يو ښکلى ځاى دى .هر ډول زرغون نيالګى پکې پيدا کېږي.
- په پاى کې هر څه ښه کېږي .که ښه نه شول، نو لا پاى نه دى .
- درناوى د هغو لپاره نه ديچې ور يې نه وي، بلکې د هغو لپاره، چې لياقت يې لري.
- زموږ ښوونکى ډېر پتمن سړى دى .هر څوک يې درناوى کوي .
- حکومت بايد جدي ګامونه پورته کړي او د بډې (رشوت) مخنيوى وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ې - اوږده يا (e):

۱: دغه ې د ځينو ښځينه نومونوډېر ګړی(مونث جمع) لپاره چې په ه پای ته رسېدلي ويراځي لکه :

يو ګړی(مفرد).....ډېر ګړی(جمع)

ښځه .... ښځې

منږه .... منږې

غوښه ....غوښې

بېلګه .... بېلګې

۲ : د ښځينه نومونو دويم اکر(حالت) لپاره چې له * د * او...* ته *سربلونو سره وکارول شي لکه:

- د بېـلګې په توګه
- د دغې ونــې شاخونه
- د منږې اوبه ګټورې دي.
- هـغې ښځـې تـه مې څه وويل .
- دې ونــې ته اوبه ورکړه.

۳ : د هغه ستاينومونولپاره چې د ښځينه نومونو د ډېر ګړي لپاره کارول کيږي لکه :

❖ ښکلې ښځې، خوږې منږې، ژېړې کيلې، سرې غوښې، ښې بېلګې، خوندورې شېبې...

❖ د هغو نرينه ستاينومونو لپاره، چېښځينه بڼه يې له کړونو (فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يواځې په ې راځي:

نرينه – ښځينه

منلی – منلې

کړېدلی – کړېدلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځورېدلی - ځورېدلې
پېښېدونکی - پېښېدونکې
زړه وړونکی - زړه وړونکې
سوځېدونکی - سوځېدونکې

۴ : د هغه ښځینه نومونو لپاره چې د کړنې کړونو (فعلونو) نه مینځ ته راشي لکه:

یوه زده کونوکې
یوه څېړونکې
یوه شنونکې
یوه خرڅوونکې
یوه ګاډی چلوونکې

۵ : همدارنګه د هغو کړونو په پای کې، چې کړند (فاعل) یا مفعول پورې اړه لري او هغه ښځینه یوګړی (مفرد او مونث) وي ,لکه :

- ما دغه خبره نه ده کړې ځکه(دلته" کړې "یو فعل دی، چې په اوږده ې لیکل شوی، دا چې خبره ښځینه مفرد دی)
- ګلالۍ نن ښوونځي ته نه ده راغلې دلته" راغلې "یو فعل دی، چې په اوږده ې لیکل شوی داځکه چې ګلالۍ ښځینه مفرد دی)

۶: "دې " نومځري(ضمیر /pronoun) لپاره :

- دې یو اړیکنومځری (relative pronoun) دی، چې یوې کړنې ته اشاره کوي، چې د دویم کس یوګړی (ته /you) لخوا ترسره شوې وي یا پخپله د " ته " استازیتوب کوي.
- همدارنګه " دې " ښځینه ځاني نومځری دی، چې په تېرمهال کې کارول کیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

- سربېره پر دې " دې" د نغوتې (اشارې) نومځري په توګه کارول کېږي .

بېلګې :

* دا **دې** ولې وکړ؟ (يانې تا دا کار ولې وکړ)
* د **دې** سيمې خلک ښه نه دي .(دلته د اشارې نومځرى)
* **دې** ماته وويل، چې راشه (دې يانې کوم ښځينه وګړي)

يادونه :همدارنګه اوږده ې په نورو دوو اړيکنومځرو" مې " او" يې "کې راځي.

۷: په ځينو نومونو کې د غږ له مخې :

کې

چې

ولې(why)

داسې/ همداسې/همغسې

چېرې/ چېرته

هسې

پکې

هېواد

هېرول

انټرنېټ

څېړل

پرېښودل

باندې

لاندې

ډېر

پېژندل

لېږل

پرېښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناستل
شمېره
پرې
يوازې (فقط/only)
يواځې (تنها/alone)
بېل
بېلابېل
بېلول
بېلتون
مخکې
وړاندې
در/ور/راپسې
کېږي/ لګېږي/ کېدل او نور هغه وييونه چې په ېږي پای ته رسېږي، لومړۍ (يا) يې اوږده(ې) وي.
کېدای شي
مېله
پېښنه
اغلې (ښځه)
تېز
مېز (table)
هېڅ/ هېڅکله/ هېڅوک
بلکې
ګنې
لېرې (ورايه /far)
په ځينو شمېرو کې لکه درې، دېرش، څلوېښت، شپېته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې :

۱ : تاسو ته له خوښې ډکې شپې غواړم.
۲ : د نیکریزو په شپه ډېرې ښځې زموږ مېلمنې وې .
۳ : هغه ماته په دې اړه یو څو بېلګې راکړې، نو بیا پرې ښه پوه شوم.
۴ : د دغې سیمې خلک د اوبو له کمې سره مخامخ دي .
۵ :ماته د هغې کور معلوم دی .
۶ : دغې خبرې ته باید د ټولو پام راوګرځول شي.
۷ : په بازار کې سمسورې مېوې راغلې وې، لکه خوږې سرې منې، پخې ژېړې کیلې او سورچکې مندتې.
۸ : ښایسته خلک هغه وي، چې تل ښکلې او اغېزمنې خبرې کوي .
۹ : زموږ کمپنۍ د تېر کال په پرتله ډېرې پایښتې ګټې وکړې.
۱۰: ملاله یوه خواریکښه زده کوونکې ده .ددې مور یوه ښوونکې ده او د کابل په خوشال خان لېسه کې لوست ورکوي.
۱۱: اغلې ملکه د سیاسي چارو شنونکې ده.
۱۲: زه په کابل کې اوسېدل غواړم، دا چې کابل زما د خوښې ځای دی .
۱۳ :هغه له ډاره ډېرې خبرې ونه کړې.
۱۴: له هلکانو سره سمېدېږې نجونې راغلې وې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي - څرگنده يا (i)

۱: د کړونو (فعلونو) په اوړون کې، چې په اوسمهال کې وي اوکړند (فاعل) يې درېيم کس يو/ډېر گړی (هغه او هغوی) وي، لکه:

- هغه کار کوي/هغوی کار کوي
- احمد دلته نه راځي
- د هغه پلار چای څښي

۲ : د ځينو نرينه نومونو ډېرگړی (جمع) په پای کې راځي، چې يوگړی (واحد) يې په نرمه ی پای ته رسېدلی وي:

يو گړی .... ډېرگړی

ملگری .... ملگري

سړی .... سړي

منگی .... منگي

زېری .... زېري

مزی .... مزي

۳: د نرينه ستاينومنو (صفتونو) ډېرگړي په پای کې :

- زموږ ملگري تل بريالي راځي (بريالی دلته ستاينوم دی او دا چې ملگري ډېر او نرينه دي، نو بريالي ليکلی کېږي)
- زموږ هېوادوال مېړني خلک دي (مېړنی دلته ستاينوم دی او دا چې هېوادوال ډېر او نرينه دي، نو مېړني ليکلی کېږي)

۴ : د نرينه يوگړيز نومونو اوښتي اکر (حالت) کې راځي، چې د او ته سربلونه ورسره وي يا په تېرمهال کې راځي، لکه :

اصلي اکر .... :اوښتی اکر

ننگيالی .... ننگيالي ته / د ننگيالي

سړی .... د سړي/ سړي ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسمهال .... تېرمهال

توريالی هغه وژني .... توريالي هغه وواژه

زمری غرځنې خوري ... زمري غرځنې وخوړه

۵ : له ستيانومونو څخه منځته راوړل شويو نومونو په پای کې:

ستاينوم .... نوم

خوشال .... خوشالي

خوښ .... خوښي

ناروغ .... ناروغي

۶ : په ځينو وييونو کې د غږ له مخې:

بريد/ بريدګر

ليکل/ليکنه

نيول

ليدل/ليد/ليدنه

د هغه کړونو(فعلونو) په" آخر "کې، چې* ېږي *پای ته رسېدلي وي، لکه کيږي، لګيږي، سوځيږي....

ځيګ

پيشو

سوېلي او شمالي (د ستاينومونو په توګه)

اړين

وينښ

مينځل

هغه نومونه چې په* يزه *يا* يز * پای ته رسيږي لکه لسيزه، سليزه، مانيز، شپږيزه، څلوريزه، سوليز، سيميز

مينه (د عشق په معنا)

هيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويلېدل
ټينګ
شين
خيرن
ټيپي
ډولي(ښايسته)
پير
ځير
توپير

بېلګې:

۱(ډېر ملګري هر څوک لرلای شي، خو يو پکې تر ټولو نژدې وي.
۲(ما تاته دوه زيري راوړي دي .يو بد دی او بل ښه.
۳ (ده ته خدای دوه ښکلي ماشومان ورکړي دي.
۴ (بريالي خلک تل له نورو سره مرسته کوي.
۵ (د هغه بچي ډېر ناوزلي دي .په مينه يې لوی کړي دي.
۶ (توريالي ننګيالي ته وويل، چې دلته راشي.
۷ (هغه ژوند بې مانا دی، چې خوښي او خوشالي پکې نه وي .
۸ (د هغه ناروغي رنځپوهانو نه شوه نومېرلې .
۹ (تر هغې وروسته هغوی بيا دلته نه دي راغلي.
۱۱(تر ډوډۍ خوړلو مخکې بايد هر انسان لاسونه پاک ومينځي .
۱۲(روژه نيول پر هر روغ مسلمان فرض دی.
۱۳ (کله چې يو څوک يوه اړينه ليکنه وکړي، نو وروسته بايد يو ځل پرې ښه تېر شي، چې وړې تېروتنې پکې سمې کړي.
۱۴ (ګڼ شمېر وسله لرونکي بريدګر د ښار ستر بانک ته ننوتلي دي.
۱۵ (که دا کار نه کېږي، نو پرېږده يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ۍ : لکۍ واله يا (əy) :

۱ : د ځينو ښځينه نومونو يوګړي په پای کې :

ډوډۍ / خولګۍ / نړۍ / لړۍ

۲ : د هغو نومونو ډېرګړي په پای کې، چې يوګړی يې يا په ي يا په ۍ پای ته رسېدلی وي:

يوګړی .... ډېرګړی

خوشالي .... خوشالۍ

ناروغي .... ناروغۍ

زاري .... زارۍ

نړۍ .... نړۍ

لړۍ .... لړۍ

يوه استثنا :نجلۍ – نجونې

همدارنګه د پورتنيو نومونو په اوښتي اکر) مفهوم حالت (کې، چې" د "ورسره ملګرى وي

اصلي حالت ...... اوښتی حالت

خوشالي .... د خوشالۍ شپې

ناروغي .... د دغې " ناروغۍ لامل څه دی

۳: هغه ستاينومونه...

هغه ستاينومونه، چې په * يالی* وروستاړي پای ته رسېږي، د هغوی ښځينه بڼه په ښځينه ۍ پای ته رسېږي .

نرينه بڼه ...... ښځينه بڼه

بريالی .... بريالۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

توريالی .... توريالۍ
ننګيالی .... ننګيالۍ
بڼيالی .... بڼيالۍ (ډولي)

هغه ستاينومونه، چې" يوازې "په نرمه ی پای ته رسيږي، د هغوی ښځينه بڼه * ډېری * په اوږده ې پای مومي، خو ځينې بيا په لکۍ واله (ۍ) ليکل کيږي .

لومړی ډله:

نرينه بڼه – ښځينه بڼه

نری – نرۍ
کوچنی- کوچنۍ
ګلالی- ګلالۍ
ژوندی- ژوندۍ
لومړی – لومړۍ
ننني – ننۍ

د هغو ستاينومونو ښځينه بڼه، چې له سربلونو ، لکه لاندې، باندې، پورته، بهر، برنی (...) څخهمنځته راغلي وي، يوازې په(ۍ) پای مومي .پورته ځينې بېلګې راغلې هم دي .

نرينه بڼه – ښځينه بڼه

يوازېنی – يوازېنۍ
باندېنی – باندېنۍ
لاندېنی – لاندېنۍ
بهرنی – بهرنۍ
منځنی – منځنۍ
پورتنی – پورتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

برنی – برنۍ
دننی – دننۍ

۴ : په نورو نومونو کې:
نجلۍ
ځولۍ (جولۍ)
خولۍ
خولګۍ
نړۍ
ډوډۍ
ګولۍ
مرۍ
کیږدۍ
ماڼۍ
خوبانۍ (مندته)
سیلۍ
هیلۍ (بتکه)
هوسۍ (deer)
غالۍ
ګیډۍ
بینډۍ
لنډۍ
لکۍ
مرغۍ
سپوږمۍ
هګۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د نجونو نومونه لکه :ګلالۍ، ملالۍ، خوبانۍ، اوړۍ، دورخانۍ، ګلمکۍ ...
- د يو ځای ښځينه اوسېدونکی :کابلۍ، پېښورۍ، يوسفزۍ، کندهارۍ...

يادونه :لکۍ واله ی، لکه همزۀواله(ئ)، هېڅکله د ويي په منځ يا پيل کې نه راځي .

بېلګې:

١ (د کرېکټ د سياليو لړۍ تر راتلونکې مياشتې وغځېده.
٢ (په نړۍ کې ډېر هېوادونه شته، چې خلکو ته يې هره ورځ ډوډۍ نه رسېږي.
٣ (خدای دې زموږ د ملت ډېرې خوښۍ او خوشالۍ په برخه کړي.
۴ (ددغې ناروغۍ لامل نومېرنه ډاکټرانو ته ناشونې برېښي.
۵ (اتل هره ورځ سره خولۍ پر سروي .
۶ (هغه د ستوني ډاکټر ته لاړ، ځکه چې مرۍ يې خوږېدې .ډاکټر ده ته ښې ګولۍ ورکړې.
٧ (د غره پر سر مې له جانان سره يوه کېږدۍ جوړه کړه .
٨ (ما ډنډ ته يو څو ټوټې وچه ډوډۍ وشړله، چې هيلۍ يې وخوري.
٩ (ډېرې زارۍ مې ورته وکړې، خو زما خبره يې ونه منله.
١٠ (پر هغه باندې زما ګېډۍ ګېډۍ سلامونه وايه.
١١ (په پښتو ژبه کې ډېرې خوږې لنډۍ پيدا کېږي .
١٢ (د ميوند ملاله به زموږ په زړونو کې ژوندۍ وي.
١٣ (دومره يوه ښکلې او کوچنۍ نجلۍ ما بل چېرته تر اوسه نه وه ليدلې.
١۴ (هغه لومړۍ شمېره بيا راوښيه.
١۵ (زموږ پروژه بريالۍ شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئ – همزؤاله يا (əy):

- دا په کړونو(فعلونو) کې راځي، چې کړند (فاعل) يې دويم کس ډېرګړی (تاسو) وي او د پوښتنې په بڼه وي، لکه:

تاسو څه کوئ؛ هلکانو تاسو کله راغلئ؟

- **همدارنګه** همزواله (ئ) په بوليو (امرونو) کې راځي، چې ډېرو تنو ته وي، لکه : ماشومانو راځئ ډوډۍ وخورئ؛ ملګرو دلته راشئ او کېنئ

يادونه :همزواله (ئ)هېڅکله د ويي (لغت) په منځ يا پيل کې نه راځي.

بېلګې :

١ (ګرانو هېوادوالو راځئ، چې په ګډه سره خپل هېواد اباد کړو.
٢ (ورونړو !مهرباني وکړئ، څوړ مه کوئ او غلي کېنئ.
٣ (تاسو چې کله راورسېدئ، نو ماته زنګ ووهئ.
۴ (ښوونکي خپلو زده کوونکو ته وويل ":غلي شئ او ښه غوږ ونيسئ"!
۵ (ټول راشئ او له ما سره په دې کار کې مرسته وکړئ!
۶ (احمده، اتله او پاڅونه، تاسو چېرې تللي وئ؟
٧ (هلکانو، تاسو ولې دلته بې له پرېښې (اجازې) راغلئ؟ بل ځل ته بايد پوښتنه وکړئ او اجازه واخلئ.
٨ (پلار" :بچو تاسو لږ دلته راشئ، زه څه درته ويل غواړم ." !

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرمه ی او که اوږده ې:

- ننګیال یو ډاکتر دی او د دهٔ ښځه یوه ښوونکې/ ښوونکی ده .
- نن له موږ کره پاتې/ پاتی شه.
- اباسینه، ژوندی/ ژوندې اوسې.
- ته ولې دلته راغلې/ راغلی؟
- اجمل دلته نه دی/دې راغلی/راغلې.
- ښاغلی/ ښاغلې ځلاند په ښوونځي کې یو ښوونکی/ښوونکې دی .
- نجیب یو غښتلی/ غښتلې سړی/ سړې دی.
- هغه ډېرې خبرې/خبری کړې/کړی دي.
- اوږده ې هغه یا ده، چې لاندې/لاندی باندې/ باندی ټکي لري.
- هغه موږ ته غوږ نه و نیولی/ نیولې.
- پسرلی/ پسرلې هغه شپرکی دی/دې، چې ګلان پکې/ پکی راشنه کیږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرمه ی او که لکۍ واله (ښځينه) ۍ:

- ښوونځی/ ښوونځۍ د رڼا کور دی.
- هغه لومړی/لومړۍ خبره بيا تکرار کړه!
- تا د لوړو زده کړو لپاره کوم پوهنځی/پوهنځۍ غوره کړی/کړۍ دی.
- راځئ، چې ډوډی/ ډوډۍ وخورو!
- هغه ډېر خواشينی/ خواشينۍ شو.
- هغه ډېر خوابدی شو، چې کله يې د خواشينی/خواشينۍ خبر ترلاسه کړ.
- گلالی/گلالۍ ښکلې نجلی/ نجلۍ ده.
- دا يوه سپينه زمری/ زمرۍ ده.
- پسرلی/ پسرلۍ هغه ښپرکی دی، چې گلان پکې راشنه کيږي.
- ماته لږه پسرلنی/ پسرلنۍ مېوه راوړه.
- پورتنی/ پورتنۍ کتاب او پورتنی/ پورتنۍ کتابچه راکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکۍ واله ی او که همزواله ئ:

- راشئ/راشی، چې مړی/مړئ وخورو.
- تاسو دلته څه کوئ/ کوی؟
- په نړئ/ نړیَ کې ډول ډول پښتونه (نژادونه) ژوند کوي.
- زما په بې خبری/ خبرئ کې یې دغه کار وکړ.
- دا لیکنه باید تاسو ټول ولولئ/ ولولی!
- مهرباني وکړئ/وکړی، دلته کېنئ/کېنی!
- د ده کور په هره کوټه کې یوه ستره غالی/ غالئ پرته ده.
- پر دې وړوکي سړک دومره ستره لاری/ لارئ نه شي تللی.
- د هغه لور لکه چې ناروغه ده .ډېره نری/نرئ برېښي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د - دې - ده - دی - دي

د :

:د تول يا ملکيت سربل (preposition) دی، چې د انګرېزي له of سره سمون خوري .

بېلګه:

د احمد کور په هغه کوڅه کې دی.

زه د هغه ورور يم.

دې :

يو اړيکنومځری (relative pronoun) دی، چې يوې کړنې ته اشاره کوي، چې د دويم کس يوګړی(ته) you / لخوا ترسره شوې وي يا پخپله د "ته "you/استازيتوب کوي .همدارنګه" دې "ښځينه ځاني نومځری دی، چې په تېرمهال کې کارول کيږي .سربېره پر دې" دې "د نغوتې(اشاري) نومځري په توګه کارول کيږي .

بېلګې :

- دا دې ولې وکړ؟ (يانې تا دا کار ولې وکړ)
- د دې سيمې خلک ښه نه دي (دلته د اشارې نومځری)
- دې ماته وويل، چې راشه (دې يانې کوم ښځينه وګړې)

ده:

دا په دوو بېلابېلو معناوو کارول کيږي:

لومړۍ :د ول) پارسي :بودن او انګرېزي (be ښځينه بڼه ده .لکه :ګلالۍ درنه ده .

دويمه :په تېرمهال کې د" هغه" (نرينه بڼه) پر ځای راځي .لکه :ده ماته وويل، چې راشه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی:

دا د" ده "په څېر په دوو بېلابېلو معناوو کارول کېږي:

لومړۍ :د ول (پارسي بودن او انګرېزي be)نرينه بڼه ده .لکه :احمد تکړه هلک دی.

دويمه :په اوسمهال کې د" هغه" (نرينه بڼه) پر ځای راځي .لکه :دی دلته نه راځي .

دي:

د ول (پارسي :بودن او انګرېزيbe) نرينه او ښځينه بڼې ډېرګړی (جمع) لپاره:

١ (ډېر هلکان راغلي دي

٢ (ډېرې ښځې راغلې دي

٣ (هغوی خوښ دي

دې – دی – ده – دي تمرين: سمه بڼه په نښه کړئ!

- دوی راغلي دي/دی او ښه خوشاله دي/دی.
- ګلالۍ خواشينې دې/ده .
- احمد ښه هلک دی/دې .له نورو سره جنګ نه کوي.
- دا خبره دې/دي څه لپاره وکړه؟
- په انځور کې محمود دی/دې او په خوا کې يې ورسره لوڼه ناستې دي/دی .
- دا خبره يې نه ده/دې کړې .
- اوس اوړی دی/دې، نو ګرمي ډېره ده/دي.
- که دې/دي خوښه وي، نو هلته به لاړ شو.
- دا زما ملګري دي/دې .يو احمد نومېږي او بل اتل.
- په دې/دي اړه ستا څه ليد دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومو حالتونو کې د نرينه او ښځينه نومونو بڼې او نومځري (ضميرونه) لږ بدلېږي؟

لکه ی پر ي اوړي يا ه پر ې او يا هم ې/ي پر و .

"د " سربل (حروف پشين/preposition)

ياد سربل تول يا ملکيت څرګندوي او د نرينه يا ښځينه نومونو بڼه بدلوي، که هغه يوګړی (واحد) وي او که ډېرګړی (جمع).

بېلګې:

- د ژمي ساړه هر څوک نه شي زغملی .(دلته ژمی پر ژمي بدل شوی، داځکه چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)
- د دغې ونې پاڼې لا شنې شوې نه دي. (دلته ونه پر ونې بدل شوی، داځکه چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)
- د هغې ښايست بېساری دی .(دلته هغه، چې ښځينه نومځری دی، پر هغې بدل شوی، دا مخته يې" د "ولاړ دی)
- د ډېرو سړيو په اند ښځې کم ارزښته دي. (دلته سړي، چې د سړی جمع ده، پر سړيو بدل شوی، دا چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)
- نن د مورنيو ژبو نړيواله ورځ ده . (دلته مورنۍ ژبې پر مورنيو ژبو بدل شوی، دا چې" د "سربل يې مخته ولاړ دی)

يادونه :په ډېرګړي) جمع (کې د ښځينه او نرينه نومونو بڼې دواړه پر" و " بدلېږي، لکه څنګه چې په وروستيو دوو جملو کې راغلي.

"ته "سربل (انګرېزي to) :

دا يو مفعولي سربل دی، چې لوری څرګندوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم د" د "په څېر د نرينه يا ښځينه نومونو بڼه بدلوي، که هغه يوګړی (واحد) وي او که ډېرګړی (جمع).

بېلګې :

- **دغې ونې ته اوبه ورکړه !** (دلته ونه پر ونې بدللهشوې ده، دا ځکه چې "ته "سربل يې شاته ولاړ دی. که چېرې دغه جمله کې د ډېرو ونو خبره يادونه وکړو، نو بيا " ونې " پر ونو يانې په" و "پای ته رسېږي، څنګه چې مې د لومړي اکر په اخر کې وکړه) .

- **ننګيالي ته مې وويل، چې راشه.** (دلته ننګيالی پر ننګيالي بدل شوی، دا ځکهچې" ته "سربل يې شاته ولاړ دی)

- **هغې ته ورشه** .(دلته هغه (ښځينه بڼه) پر هغې بدل شوی، او لامل يې دا دی، چې" ته "سربل يې شاته ولاړ دی)

تېرمهال:

په تېرمهال کې هم د نرينه او ښځينه نومونو بڼې او نومځري بدلېږي.

بېلګې :

اوسمهال : زمری غرڅنۍ خوري.

تېرمهال: زمري غرڅنۍ وخوړه (دلته زمری پر زمري بدل شوی)

اوسمهال : نجيبه کالي مينځي.

تېرمهال: نجيبې کالي ومينځل. (دلته نجيبه پر نجيبې بدل شوی)

اوسمهال: هغه (ښځينه چې وي) اوبه څښي.

تېرمهال: هغې اوبه وڅښلې. (دلته هغه پر هغې بدل شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

>>> له نورو سربلونو سره هم د نومونو بڼې بدلېږي .لکه:
تر، تر پورې، په.. کې، لپاره، ترشا، تر لاندې، تر منځ .خو ما د دوو ډېر کارېدونکو سربلونو، یانې" د "او" ته "شننه وکړه.

کړاو(تمرين): سمه بڼه په نښه کړئ!

- د دغه سړی/سړي په اړه دې څه نظر دی؟
- هغې/ هغه ښځې/ښځه ته ووایه، چې دلته راشي.
- زمري/ زمری یو لوی غرنی غویی ونیوه او ویې خوړ.
- هغه د خوشالي/ خوشالۍ پر مهال هم خوابدی ناست وي.
- په اوړي/ اوړی کې دلته دومره ګرمي نه وي.
- د ژمي/ ژمی لپاره تاوده کالي وپېره.
- ګرم ننګیال و، خوپېره یې پر بریالي/ بریالی واچوله.
- دغې ځمکې/دغه ځمکه ته پر سم وخت اوبه ورکوئ.
- توریالي/ توریالی نن په سیالۍ کې ماته وخوړه.
- زه تر یوه بجه/یوې بجې پورې بوخت یم.
- هغه له نجیبه/نجیبې سره ښار ته لاړه.
- په پسرلی/ پسرلي کې ګلان راشنه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د " او " له " سربلونه :

ډېر خلک ''د'' د ''له'' پر ځای او ''له'' د ''د'' پر ځای کاروي.
د ژبدوديز (ګرامري) ليدلوري له پلوه دواړه په بېلابېلو معناوو او په مختلفو ځايونو کې کارول کېږي.

لومړی بايد دا ياد شي، چې سربل څه معنا لري .سربل هغه ويی يا کليمه ده، چې ډېری د نومونو مخ ته راځي او د لوري او ځای معلومات ورکوي :د، له ...سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په...کې، له، باندې، تر منځ. ...

(د) د تول يا ملکيت سربل (preposition) دی، چې د انګرېزي له of سره سمون خوري.

بېلګه:

- د احمد کور په هغه کوڅه کې دی.
- د دې واټ نوم باچاخان دی.

د اړيکه هم ښيي:

- ننګيال د هغه ورور دی .
- د هغه مور ناروغه ده.

"له" په څو حالتونو کې راځي، خو په ټوليز ډول لوری يا پلو څرګندوي . سبربېره پر دې ياد سربل د مهالي، ځايي او اړيکې/تړاوي کړول (قيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

/adverb)په توګه کارول کېږي .همدارنګه یو لامل او یوه استثنا هم څرګندولی شي .

د لوري څرګندونه :

- **له ... څخه** :هغه له کابل ځخه راغی.
- **له ... خوا** :باد له دغې خوا راځي .

د ځانګړي ځای څرګندونه:

- **د .. له سره** :د غره له سره ټول ښار لیدل کېږي.
- **د .. له پاسه** :د بام له پاسه د باران د څاڅکو غږ اورېدل کېږي.

د ځانګړي مهال څرګندونه:

- **له ... وروسته** :له غرمې وروسته راشه.
- **له ... راهیسې** :له ۲۰۱۰ کال راهیسې زه په کابل کې ژوند کوم.

د اړیکې/تړاو او اړوندتوب څرګندونه:

- **له ... سره** :زه له هغه سره ښار ته ځم.
- **له ... سره سم** :له ژمنې سره سم مې دغه کار تر سره کړ.
- **له ... سره سره** :له ډېرو خوږو سره سره دی ښوونځي ته لاړ.

د لامل/ کبل څرګندونه :

- دی د ناڅاپي پېښېدونکې ناروغۍ **له لامله** ومړ.
- د زده کوونکو د ځوږ (شور) **له کبله** ښوونکی له ټولګي (کلاس) لاړ.
- ستا **له لاسه** ټول کارونه خراب شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استثنا څرګندونه :

- **له ...پرته** :له دې پرته بله حللار نشته.

په ځينو ويناوو يا کړونو کې لکه :

- له څه لاس اخيستل
- له کاره وتل
- له ياده وتل
- له چا بد راتلل

تمرين :سمه بڼه په نښه کړئ!

۱ (زه پرون د امريکې نه راغلم.
۱ (زه پرون له امريکې څخه راغلم.
۲ (لوبغاړي توپ له دغې خوا راوشاړه.
۲ (لوبغاړي توب د دغې خوا نه راوشاړه.
۳ (دا د دوی کور دی.
۳ (دا له دوی کور دی.
۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.
۴ (الوتکې د وارو د پاسه الوزي.
۵ (له يو کال راهيسې مې ته نه يې ليدلی.
۵ (د يو کال راهيسې مې ته نه يې ليدلی.
۶ (د غرمې نه وروسته درسره وينم.
۶ (له غرمې وروسته درسره وينم.
۷ (زه د خپلو ملګرو سره په چکر ځم.
۷ (زه له خپلو ملګرو سره په چکر ځم.
۸ (د دغه کتاب نه پرته، نور مې نه خوښيږي.
۸ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خوښيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ اوړون (فعلي ګردان /conjugation)

په پښتو کې هر کړ(فعل) په لام" ل "پاى ته رسيږي.

نومځرى (ضمير)......پاى:

زه .... م لکه :زه ځم

ته .... ې لکه :ته ځې

هغه .... ي لکه :هغه ځي

موږ...................... و لکه :موږ ځو

تاسو .... ئ لکه :تاسو ځئ

هغوى .... ي لکه :هغوى ځي

يادونه :

هغه کړونه ، چې په "**ول**" پاى ته رسيږي، لکه خوښول،کول او داسې نور، د هغوى اوړون " **موږ** " نومځري لپاره په دوو " **و** " راځي

بېلګه :

- موږ خوښوو
- موږ کوو

کړ اوړون تمرين :

لاندېني کړونه خپلو نومځرو سره سم واړوئ:

کول:

زه:

ته:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه:

مونږ:

تاسو:

هغوی:

نیول:

زه:

ته:

هغه:

مونږ:

تاسو:

هغوی:

تلل :

زه:

ته:

هغه:

مونږ:

تاسو:

هغوی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسېدل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

مینځل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

لرل:

زه:

ته:

هغه:

موږ:

تاسو:

هغوی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يېگانو کومه بڼه په لاندېنيو بېلگو کې سمه ده؟

گرانو لوستونکو، په دې درس کې تاسو ته يو تمرين برابروو، چې د ټولو يېگانو سمه کارونه زده کړئ .لاندېني متنونه زما لخوا ژباړل شوې کيسې دي، چې ټولې يېگانې پکې کارول شوې دي .تاسو بايد هڅه وکړئ، چې په نبنه سويو وييونو کې سمه بڼه په گوته کړئ .
سم ځوابونه يې د کتاب په وروستيو پاڼو کې ترلاسه کولي شئ .

لومړۍ کيسه :
يو وخت يو هلک و، چې/چي شپون و او د مېږو رمه يې/يي بووله او څارله .
يوه ورځ دغه هلک له ډېرو/ډيرو څارلو ستړی/ستړې شو او زړه يې/يي تنگ شو، نو يوه انده(مفکوره) يې/يي ذهن ته ورغله، چې/چي راځه، دا کليوال د يوې/يوي ټوکې په موخه په يو چل وغولوم .ده په لوړ غږ دا چيغې/چيغي وهلې " :اې خلکو مرسته وکړئ/وکړی، لېوه راپسې/راپسي دی، لېوه راپسې/راپسي دی/دئ ."
کله چې/چي يې کليوالو غږ واورېد، نو په بيړه يې هلک ته ورمنډې کړې/کړي .
کليوال چې وروررسېدل/وروررسيدل او له ده يې وپوښتل چې لېوه چېرته/چيرته دی/دي.
دی/دې خپ خپ له خندا ورته شين شو او ورته ويې ويل، چې تاسو ټول وغولېدئ/وغولېدی او ما هسې/هسي تېر/تير ايستلئ .

څو ورځې/ورځي وروسته دغه شپون هلک دغه چل بيا تکرار کړ او د مرستې/مرسته غوښتو نارې يې پيل کړې .کله چې کليوال په چټکۍ/چټکئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ورته راورسېدل او ويې ليدل/لېدل، چې دغه هلک دوی/دوئ بیا وغولول، نو ډېر/ډير ورته په څاځ (غوسه)شول.

یو څه مېش (وخت) وروسته يو لېوه ددغه هلک رمې/رمي ته راګډ شو او دده پر مېږو بې بريد/برېد وکړ .شپون هلک له ډاره د کلي/کلی پر لوري منډې وکړې او د مرستې چیغې يې ووهلې/ووهلي.
دا ځل يې کليوالو داسې انګېرل، دغه هلک به ورسره بيا د تېرو/تيرو دوو ځلو په څېر يو چل کوي/کوی، نو ورنغلل .کله چې هلک کلي/کلی ته راورسېد او کليوال يې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره يې په ګډه ورمنډې کړې .
هغوی/هغوئ چې وررسېدل، نو مېږې ټولې/ټولي مړې/مړي پرتې/پرتي وې .

پند :يو څوک چې ډېر ځله دروغ ووايي/ووايی ، نو رښتيا خبره يې هم دروغ ګڼل کيږي/کيږي .
سرچینه :اسلامي موقعو شبکه – د پند کیسې

دویمه کیسه:

یوه ورځ یو ځوان سړی/سړي د ښار په منځ کې/کي ولاړ و او خلکو ته يې ویل، چې/چي دی په دغه سیمه کې/کي تر ټولو ښکلی/ښکلې زړه لري/لری . ډېر خلک ورته راټول شول او د دغه سړي/سړی زړه يې ستایه، ځکه چې بشپړ و .نه پکې/پکي ټکي ول او نه پکې/پکي کومې تېروتنې/تېروتنې برېښېدې .دوی/دوئ ټولو دده اند تایید کړ او دا يې ومنله، چې دومره ښکلی/ښکلې زړه يې تر اوسه چېرته/چيرته نه و لیدلی .نوموړي/نوموړی ځوان په دې/دي شېبه/شيبه ډېر/ډير وياړ وښود او ځان يې لا ښایه .
په ناڅاپي ډول په دېلارغه(لحظه) یو زوړ سړی په دې خلکو کې/کي راښکاره شو او دې ځوان سړي/سړی ته يې وویل " :ستاسو د زړه ښایست دومره نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی/دي لکه زما د زړه چې/چي څومره دی/دي ".نوموړي/نوموړی ځوان او هغو نورو خلکو ددغه بوډا سړي زړه ته ځير شول.
هغه (د زوړ سړي زړه)سخت ګړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې ځينې/ځيني وړې/وړي برخې/برخی ليرې شوې وې/وي او ځينې/خيني نورې زړې/زړي تشې په نورو نوکې يو پوښول شوې/شوي وې/وي .خو هغوی/هغوئ سره سمون نه خوړ او ځينې/ځيني ګوټونه (کونجونه) يې شلېدلي/شلېدلی ول .همداراز يې زړه ځينې/خيني دچې (وړې کندې) درلودې .

خلکو په ځير ځير ورته وکتل او له ځانونو سره يې دا اندل (فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنګه داسې انګېرلی شي، چې دده زړه د هغه ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلی دی.
دغه ځوان سړي په دې/دي شېبه دغه بوډا سړي پوري/پوری وخندل او ورته ويې ويل :چې ټوکه خو به نه کوې/کوي، تاسو څنګه خپل زړه زما له زړه سره پرتله کوئ/کوی .ستاسو خو ګډوډ او له داغونو ډک دی/دې او زما هغه کامل دی/دې.

زوړ سړي ځواب ورکړ :هو ستاسو زړه روغ او بشپړ ښکاري، خو هېڅکله/هيڅکله به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم .زما د زړه هر داغ د يوه انسان لپاره دی، چاته چې ما مينه/مېنه ورکړې .زه مې/مي له زړه يوه ټوټه راغوځوم او دوی/دوئ ته يې ورکوم او کله نا کله دوی/دوئ هم ماته د خپلو زړونو ټوټې/ټوټي راکوي، چې زما د زړه دا تشې ډکې/ډکي کړي .خو دا چې سم نه ورسره جوړېږي/جوړيږي، نو ځينې/ځيني څنډې يې ځيګې/ځيګي وي .زه هغه بيا هم ارزم، ځکه چې ماته هغه مينه رايادوي، چې موږ به له يو بل سره وېشله/ويشله .کله نا کله مې ځينو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له دې/دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی يې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه مې/مي لږې/لږي کندې او دچې هم لري .مينه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو معنا هم وي .

که څه هم دغه پرهارونه لا تازه دي/دی او خوږېږي/خوږيږي، بيا هم ماته خپله مينه/مېنه رايادوي، چې هغو وګړو سره مې/مي لرله .زه هيله/هېله لرم، چې يوه ورځ به دوی/دوئ بېرته راشي/راشی او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي .زاړه ورپسې/ورپسي زياته کړه :ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې آره (اصلي) ښکلا د يو زړه څه ته وايي/وايی؟

هغه ځوان سړی غلی ولاړ و او پر مخ يې اوښکې رابهېدې/رابهيدې .هغه دې بوډا ته ورنژدې شو او له زړه يې يوه ټوټه راوشکوله او دې بوډا سړي ته يې ورکړه، چې لږ تر لږه يې يوه تشه ورډکه کړي .

کله يو واو او کله دوه واوونه ؟

هغه کړونه ، چې " ول " پای ته رسيږي، لکه
کول ، خوښول ، نيول او داسې نور،
له هغوی راوتلي کړند (فاعل) نومونه په "**دوو**" و " ليکلی کيږي لکه:
کوونکی ، خوښوونکی ، نيوونکی

هغه کړونه، چې يوازې په " ل " پای ته رسيږي (ويل، شنل، لوستل) له دوی راوتلي کړند نومونه په يو" و "ليکل کيږي لکه :
ويونکی ، شنونکی ، لوستونکی

تمرين :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمه بڼه پکې په نښه کړئ!

۱ (کوونکی/ کونکی

۲ (ښوونکی/ ښونکی

۳ (نیوونکی / نیونکی

۳ (شنوونکی/ شنونکی

۴ (څېړوونکی/ څېړونکی

۵ (لیږوونکی / لیږونکی

۶ (هېروونکی / هېرونکی

۷ (منونکی/ منوونکی

۸ (پېرودوونکی/ پېرودونکی

۹ (پلورونکی/ پلوروونکی

۱۰ (اخیستونکی/ اخیستوونکی

لاندېني کړونه نومونو ته واړوئ :

لکه څرګندول -کړ ➔ څرګندوونکی

کړ .... نوم

خوښول ....

لرل....................

زده کول............

وژل..................

لیدل.................

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ توپيرونه

نارينه او نرينه توپير :

نارينه .. نوم دی، چې سړي ته ويل کيږي
نرينه .... ستتاينوم دی او د سړي اړوند معنا ورکوي
بېلگې :
يو څو نارينه راوغواړه.
دا کار د نارينااوو نه دی.

دا نرينه جامې نه دي، بلکې ښځينه (دلته نرينه يو ستاينوم دی، چې جامو ته نغوته (اشاره) کوي
احمد يو نرينه نوم دی (دلته نرينه احمد ته نغوته کوي)

زدکړه او زده کړه توپير:

زدکړه: دا د نوم په توگه کارول کيږي او د تعليم معنا ورکوي
زده کړه: دا د زده کولو، چې کړ (فعل) دی، امري بڼه ده او هم يو تن ته د امر کولو مانا لري.

بېلگې

په مورنۍ ژبه زدکړه کول د هر انسان حق دی. (دلته د تعليم معنا ورکوي)
که نورو هېوادونو ته تلل غواړې، نو انگرېزي ژبه زده کړه. (دلته د کړ په توگه)

ځان ته او ځانته توپير :

ځان ته /ځانته: که (ته) وستربل و، نو بېل دی لکه :زه ځان ته وايم /ځان ته مې جامې جوړې کړې /هر څوک ځان ته رمبی وهی /ته ځان ته کمپاين کوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هله ورپسې د وروستاړي غونډې نښلي، چې په ګډه قيد جوړ کړي او د يواځې (تنها، ګوښی)مانا ولری، لکه:
احمد په کور کې ځانته دی /ولسمشر د درغلۍ ضد مبارزه کې ځانته دی /زه ځانته(يواځې)راغلم/هيڅوک يو هېواد ځانته نه شی ابادولای/ما دا کنده ځانته ډکه کړه.

ما دا کوټه ځان ته(د ځان لپاره)جوړه کړه.
ما دا کوټه ځانته(په يواځې ځان) جوړه کړه

يوازې – يواځې:

يوازې :فقط/ صرف only
يواځې :تنها/ ګوښی alone

کليزه– کاليزه :

کليزه :جنتري calendar
کاليزه :سالروز anniversary

پيل – پېل:

پيل :شروع start
پېل :دقيقه minute

ښيي – ښايي:

ښيي:د ښوولو اوړون دی په اوسمهال کې- د دريم کس لپاره(هغه ښيي)
ښايي: يو کړول (قيد) دی، چې د "کېدای شي" يا ګونډې معنا ورکوي (ښايي زه دا کار وکړم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس – وس :

اوس :همدا مهالnow/

وس :توانability /

زه – ځه:

زه :لومړی تن واحدme– i/

ځه: د "تلل" امري بڼهده یوه کس ته (ځه ، هلته لاړ شه)

پرخه – پرښه:

پرخه =شبنم

پرښه =خورا لویه ډبره

پښه – پخه :

پښه :د بدن هغه لاندېنۍ برخه چې ورون پرې ولاړ وي او پنځه ګوتې لري.

پخه :د پوخ ښځینه بڼه

ورونه – وروڼه:

ورونه :د ور ډېرګړی (جمع) دروازې

وروڼه :د ورور ډېرګړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(په) او (پر) توپیر :

دا دواړه سربلونه – prepositions) حرف پیشین (دي، چېپه بېلو ځایونو کې له بېلو ماناوو سره کارول کېږي.

پر:

لومړی حالت :

د انګلیسي on او د پارسي " بالای " سره سمون خوري.

- زما کتاب پر مېز (باندې) پروت دی.
- هغهٔ خپل شخولی (بکس) د تونې پر سر اېښی دی.

دویم حالت :

د نېټو څرګندؤلو لپاره راځي.

- هغه د کب میاشتې پر ۱۸ مه زیږېدلی دی

درېیم حالت :

لاملونو څرګندؤلو لپاره راځي.

- احمد یې پر څه وواهه؟

څلورم حالت:

تړاو یا اړوندتوب څرګندوي.

- زه د پښتو پر پنځه یې ګانو یوه لیکنه کؤم.

"پر "په ځینو لنډو ویناګیو کې راځي لکه:

د ..پر بنسټ، ورځ پر ورځ، ګام پر ګام، پر چا ویاړل...

په:

لومړی حالت :ځای څرګندوي

- زه په کور کې یم .
- ننګیال په ښار کې اوسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم حالت: مهال يا وخت ښکاره کوي.

- زه په ۲۰۰۲ کال کې کابل ته راغلم .
- په تېره مياشت کې هغه کور ته لاړ.

"په "په ځينو لنډو ويناوو کې راځي لکه :

پهٔ دې اړه، په دې ډول...

پر & په تمرين :

۱ (د بام په/پر سر يې کاشمالي کړلي دي .
۲ (هغه په/پر دې اړه له چا سره نه غږېږي.
۳ (په/پر دې موضوع ستا اند څه دی؟
۴ (په/پر راتلونکې اوونۍ کې راشه.
۵ (د رروانې مياشت په/پر ۲۶يمه به درشم.
۶ (تاسو په/پر څه له ما خوابدي ياست؟
۷ (خپل شخولی(بکس) دې په/پر ځمکه باندې مه پرېږده.
۸ (زه د لغمان په/پر لوري ځمه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د په کې / پکې توپير :

په ..کې:

"په کې " يو سربل (preposition) دی، چې يو ځای څرګندوي، چې د " چېرته "پوښتنې ځواب وايي .دغه ويی د انګرېزي له in او د دري له " در " سره سمون خوري.

بېلګه :

- زه په کور کې يم.
- احمد په ښوونځي کې دی .
- ننګيال په ښار کې ژوند کوي.

پکې :

پکې يو کړوُل (قيد) دی، چې درې بېلابېلو حالتونو کې راځي :

١: يو ځای څرګندوي او له يو ځای سره د اړيکې په توګه کارول کېږي .دغه ويی د انګرېزي له inside سره سمون خوري .

بېلګې:

- ماته هغه کلی خوند راکوي، ځکه چې جانان پــکـــې اوسېږي
- هغه کوټه، چې زه پکې ناست وم، ډېره لويه وه.

٢ : پکې "يوې کړنې ته د نغوتې) اشارې (کړوُل په توګه کارول کېږي.

بېلګې:

- احمد په انګرېزي کې تکړه دی، خو ورور يې پکې ستونزې لري
- هغه څۀ، چې زه پکې کمزورى يم، سوکوهنه ده.

٣ : پکې " کله نا کله د * په اړه *مانا ورکوي.

بېلګې:

- زما خو دغه خبره خوښه شوه .تاسو پکې څه واياست .

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه :

سربلونه په دوو ډولو وي :

یو خپلواکي وي لکه په، پر، له . ...

بل ناخپلواک وي، چې یوائې نه کارول کیږي لکه څخه، سره، کې...

په خپله / پخپله توپير:

په خپله یو نومځری دی، چې څښتنوالی/تول ځرګندوي او د څیز/شي ښځینه بڼې لپاره راځي لکه :په خپله خاوره سوله غواړم؛ احمد په خپله کوټه کې ناست دی؛

پخپله هم یو نومځری دی، چې د یوکړند(فاعل)په توګه کارول کیږي .دغه ویی د انګرېزي له oneself سره سمون خوري.

بېلګې: زه دغه کار پخپله کوم; احمد پخپله دلته راغی.

تمرین :

- په خپله/پخپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وګړي حق او رښته ده.
- له ما ځکه غوښتنه وکړه، دا چې په خپله/پخپله یې نه غوښتل.
- هغه په خپله/ پخپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مینه کوي.
- په خپله/پخپله خوله دې وویل، بل چا نه.
- په خپله/پخپله یې دغه کار هم کولی شو، خو د لټوالي له کبله یې پر خپل ورور وکړ.
- دغه ستونزه یوازې ته په خپله/پخپله حلولی شې .
- که په خپله/پخپله خوښه دلته راشې، نو غوره به وي.
- څوک چې په خپله/ پخپله ژبه نه شي غږېدای، نو داسې دی لکه یو بې اروا بدن.
- لومړی یې څه نه ویل، خو بیا یې پخپله/په خپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړی دی.
- هغه ماته وویل، چې زه درپسې درځم، خو زه پخپله/په خپله ورغلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د په خوا / پخوا توپير:

په خوا يو ځايي کړؤل دی، چې يو لوری يا ځای څرګندوي.

- زه د خپل ملګري په خوا کې ناست يم.
- که په دې خوا راغلې، نو ښه به وي.

پخوا يو مهاليز کړؤل دی، چې تېر شوی وخت څرګندوي او د انګرېزي له in the back daysاو د پارسي له" قبل "سره سمون خوري.

- پخوا به خلکو دغه کار نه کاوه.
- د پخوا په څېر ښه کار نه کوي .

په خوا او پخوا تمرين :

- دا خبره يې ماته پخوا/په خوا کړې وه.
- زه د خپل ملګري په خوا/پخوا کې کېناستم.
- پخوا/په خوا به خلکو داسې کول، خو اوس يې دغه کار پرېښی دی.
- هغه تل د خپلې مينې په حوا/ پخوا کې اوسېدل غواړي.
- که په خوا/پخوا دې دې ويلي وای، نو وژلی به يې وای .
- دا ښار ډېر بدل شوی دی .د په خوا/پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
- که زموږ په خوا/پخوا راغلې، نو د يو سلام لپاره راشه.
- په خوانۍ/پخوانۍ کيسې پرېږده – نوې خبرې وکړه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د له خوا / لخوا توپير:

د ډېرو په اند به دواړه کوم مانيز توپير و نه لري،خو ليکدوديز توپيرد ژبدوديز/ګرامري ليدلوري له پلوه دواړې بېلې ماناوې لري.

له خوا: «له» سربل د خوا (طرف/لورى) بدرګه کوي.
ياد سربل لورى څرګندوي، نو له دې جوتېږي، چې «له خوا» د لاندينيو وييکو(کليمو) هممانيزونه دي:
له طرفه/ له يلوه/ له لوري

بېلګې:

- ګڼې پروژې د نوي وزير له خوا لګيا دي تر سره کېږي.
- دا کار دهغه له خوا تر سره خوا شو.

لخوا: دا يؤ سربل دی، چې پهٔ مجهوله بڼه (passive case) کې راځي او د يوې ترسره شوې کړنې کړند (فاعل) څرګندوي، چې پهٔ انګرېزي کې ورته by وايي.
بېلګې:

- ګڼ شمېر ګټورې پروژې د نوي وزير لخوا لګيا دي تر سره کېږي.
- دا کار د هغهٔ لخوا وشو

تمرين:

١. که زما له خوا/لخوا مرستې ته اړتيا وي، نو چمتو يم.
٢. زما له خوا/لخوا دې تاسې ټولو ته مبارک وي
٣. دا زما له خوا/لخوا يوه تېروتنه شوې ده.
٤. دا پرېکړه د ولسمشر له خوا/لخوا شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. په ښوونځي کې د مدیر له خوا/لخوا د موبایل بندیځ یوه اندپوښتنه تر سره شوه.
٦. باد له دغې خوا/دغې لخوا راغی.
۷. له یوې خوا/یوې لخوا ډېرې ګټې لري.
۸. دا زما له خوا /لخوا تاته ډالۍ.

د چېرې / چېرته توپیر:

چېرې یو لوری/ خوا/اړخ څرګندوي .
کړونه (فعلونه) لکه تلل، روانېدل، منډه وهل، الوتل ... لوری څرګندوي، نو له " چېرې "سره باید وکارول شي.
بېلګې:

- احمد چېرې ځي؟(ځي د تلل کړ اوړون دی)
- زه چېرې روان یم .

چېرته یو ځانګړی ځای څرګندوي، چې پکې یو څه شتون لري.
کړونه لکه ول (دی، یم، ده...) ، اېښودل، څملاستل، اوسېدل ... یو ځای څرګندوي، نو له " چېرته "سره باید وکارول شي.
بېلګې :

- اتل چېرته دی؟
- کتاب دې چېرته اېښی دی؟
- هغه چېرته ملاست دی؟
- تاسو چېرته اوسېږئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمرین :

- بلاله ته اوس چېرته/چېرې اوسېږې؟
- ته چېرته/چېرې تللی وې، زه درپسې ګرځېدم.
- چېرې/چېرته روان یې؟ که ښار ته ځې، نو زه هم درسره ځم.
- هر چېرته/ چېرې چې وې، خوشاله اوسې.
- زه چې هر چېرته/چېرې تلل وغواړم، نو ځم.
- زویه وګوره، چې ستا پنډوسکی چېرته/ چېرې پروت دی. څوک به یې درنه پټ کړي.
- زه په کټ کې څملم او ته چېرته/چېرې څملې، په کټ کې یا پر ځمکه.
- هغه چېرې/چېرته لاړ؟ ماته یې هېڅ ونه ویل.
- تاسو چېرته/چېرې پاتې کېږئ؟
- خدای خبر، چې هغه به چېرته/چېرې پټ وي .هېڅ یې نه شم پیدا کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هم داسې /همداسې توپير:

همداسې:

يو کړوليز عبارت دی چې د يو اکر يا کړنې د ځرنګوالي په پار کارول کيږي . کېدای شي په هر جمله کې يوه ځانګړې مانا رامنځ ته کړي.

- ته همداسې ښه يې.
- دا همداسې سم دی.
- هغه همداسې لګيا و کار يې کاوه.
- هو، همداسې ده.

له دغو غونډلو دې پايلې ته رسېږو چې د همداسې The way it is/was ژباړه ده.

You are good the way you are.

It is correct/right the way it is.

He was working the way he was.

Yes, it's so/indeed!

هم داسې:

يو کړول/ کړوليز عبارت دی چې د همغږۍ په پار کارول کيږي.

- ما ته هم داسې ښکاري چې هغه ښه سړی دی.
- ته هم داسې نااشنا خبرې کوې سړی پرې نه پوهيږي.

له دغو غونډلو دې پايلې ته رسېږو چې د هم داسې ژباړه as well/too ده .

هم داسې او همداسې تمرين:

- ماته يې هم داسې/ همداسې يوه خبره وکړه.
- هغه ته يې هم داسې/همداسې يو کارټ ورکړ .
- همداسې/ هم داسې نه ده .تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
- ما لومړی هم داسې/ همداسې فکر کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما چې کله خپل اند ورسره ګډ کړ، نو ده وويل، چې بلکل همداسې /هم داسې ده .
- دا ته هم داسې/ همداسې غږېږې، شرمېږې نه؟
- همداسې/ هم داسې تبا ښه دی، چې موږ ته غوږ نه نيسي.

(که نه) او (کنه) توپير :

که نه :

يو وييز (لغوي) جوړښت دی، چې له **که** اړيکتوری (حروف روابط /conjunction)او **نه** کړول جوړ دی .

ياد جوړښت د هغو پوښتنو په پای کې راځي، چې ځوابونه يې ځرګند (هو/نه) وي .

دا د انګرېزي له whether ... or not سره سمون خوري.

- ته زما خبره منې او که نه؟
- هغه کار دې وکړ او که نه؟
- هغه راغلی و او که نه؟

کنه :

دغه د تاکيد يا ټينګار ويی دی، چې پې لاندېنيو اکرونو (حالتونو)کې کارول کيږي:

۱ : د همغږۍ او تاييدولو لپاره لکه:

- هو کنه !ته رښتيا وايې

۲ : د يوې وينا موخه او مفهوم غښتلی او پياوړی (قوي) کوي:

- همدا خو غم دی کنه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما خو درته ويلي ول کنه !

۳ : د مقابل لوري موافقې او د ځان ډاډمنولو (مطمئنولو) په پار کارول کيږي لکه:

- همداسې ده، کنه؟
- ورځو به، کنه؟
- دا ګرانه ده، کنه؟

۴ : پوښتنو او مثبت غونډلو کې:

- ته به ما ته ووايې چې ويې کړم، کنه.

ستاينومونه په ی/ې/ۍ :

هغه ستاينومونه، چې" يوازې "په نرمه ی پای ته رسيږي، د هغوی ښځينه بڼه * ډېــــــری *په اوږده ې پای مومي، خو ځينې بيا په لکۍ واله ۍ ليکل کيږي .

لومړۍ ډله:

نرينه بڼه .... ښځينه بڼه :

ښکلی .... ښکلې

وړوکی .... وړوکې

خواشينی .... خواشينې

تږی .... تږې

وږی .... وږې

د هغو نرينه ستاينومونو (چې په ی باندې وي)ښځينه بڼه، چې له کړونو(فعلونو) څخه منځ ته راغلي وي، يوازې په ې راځي:

نرينه – ښځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منلی - منلې
کړېدلی - کړېدلې
ځورېدلی - ځورېدلې
زړه وړونکی - زړه وړونکې
سوځېدونکی - سوځېدونکې
چاودېدونکی - چاودېدونکې

دويمه ډله :

نرينه - ښځينه

نری - نرۍ
کوچنی- کوچنۍ
ګلالی- ګلالۍ
ژوندی- ژوندۍ
لومړی - لومړۍ
ننني - ننۍ

د هغو ستاينومونو ښځينه بڼه، چې له سربلونو څخه، لکه لاندې، باندې، پورته، بهر، برنی ... منځته راغلي وي، يوازې په ۍ پای مومي . پورته ځينې بېلګې راغلې هم دي .

نرينه - ښځينه

يوازېنی - يوازېنۍ
باندېنی - باندېنۍ
لاندېنی - لاندېنۍ
بهرنی - بهرنۍ
منځنی - منځنۍ
پورتنی - پورتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

برنی – برنۍ

هغه ستاينومونه، چې په* يالی *وروستاړي پای ته رسيږي، د هغوی ښځينه بڼه په ښځينه ۍ پای ته رسيږي .

نرينه بڼه ...... ښځينه بڼه

بريالی .... بريالۍ

توريالی .... توريالۍ

ننګيالی .... ننګيالۍ

پتيالی .... پتيالۍ = لوی عزت لرونکی

پاتيالی .... پاتيالۍ = ناکام

بڼيالی .... بڼيالۍ = ډولي

پاميالی .... پاميالۍ= متوجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنو ټبرونه :

هغه نومونه چې په نرمه ی (نرينه بڼه) پای ته رسيږي، د هغوی ښځينه بڼه په لکۍ واله ې پای مومي:

نرينه بڼه .... ښځينه بڼه

احمدزی .... احمدزۍ

اپرېدی .... اپرېدۍ

يوسفزی .... يوسفزۍ

همدارنګه نور نومونه،.چې په زی راځي .

کله په- يځ او کله په- يز:

نومونه لکه لنډيځ، بنديځ، وړانديځ، ختيځ او لوېديځ په ځ ليکل کيږي او ډېری خلک يې په ز ليکي، څه چې ناسمه ده.

په يز يا ييز يوازې هغه ستاينومونه (صفتونو) ليکل کيږي،.چې له نومونو رغېدلي وي لکه ټولنيز (ټولنه + يز(، سولييز) سوله + ييز)....
دلته بيا کله يز او کله ييز کاروو؟
نوم چې په خپلواک غږ (واول) ه پای ته رسېدلی وي، نو ستاينوم يې بيا ييز ليکل کيږي سولييز، سيمييز . ....
[دا چې ټولنيز ولې په يز ليکو او نه په ييز، سره له دې چې په خپلواک غږ رسيږي، دا يوه استثنا ده]
که نوم په بېواک غږ (کانسېننټ) پای ته رسېدلی وي، نو بيا يې ستاينوم په يز راځي لکه اړخيز، دوديز، غږيز. ...

په دې برخه کې دوه ځانګړې توپيرونه :
ختيځ ..... نوم(east)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختيز .... ستاينوم(eastern)
لوېديځ .... نوم(west)
لوېديز .... ستاينوم(western)

بېلګې:
۱)ددې هېواد په ختيځ کې ګرمي ده او په لوېديځ کې يې ساړه دی.
۲)ددې هېواد ختيزو سيمو کې ګرمي ده او په لوېديزو سيمو کې ساړه دی.
ستاينوم سره تل نوم وي، چې د هغه حالت او څرنګوالی ټاکي. (سيمې پورتنۍ بېلګه کې نوم دی، چې ستاينوم" ختيز " يې ټاکي)

څ:

څنګه
څه
څوک
څو
څومره
څېړل
څانګه
پاڅېدل
هڅه
هېڅ/ هيڅکله
اڅکزی
څوکۍ
څښل(drink)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنباک

څېره

څيز

څار/ څارل

څادر

څخه

څاڅکی

څاڅېدل

څنبتن

سپېڅلی

څوب =شوق

څړيکه

نڅا= ګډا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځ:

ځان

ځه = لاړ شه

ځاى

ځواب

ځکه

ځمکه

ښځه

منځ/ تر منځ

ځم/ ځې/ ځي/ځوgo/goes

ځانګړى

انځور

ځواک (قوت)

ورځ

ځيني

ځړوبى(waterfall)

ځولۍ

ځار (قربان)

ځلاند

بنځه

اخځ

پنځول (تخليقول)

لمونځ

لمانځل

مينځل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز:

زما

زه

زړه

زلمی

زده کول

ستونزه

همزولی

يوازې (د فقط/ صرف په مانا)

زوی

زامن

زوم

زاري

زانګو

زنګ

زنګون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښ:

ښایسته

ښه

ښکلی

ښودل

پښتو

پوښتنه

ښکته (کوز)

پېښه

رښتیا

خوښ/ خوښول

ښخول(burry)

پښه (foot)

ښاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړ:

ړيره

ړمنځ(comb)

ړلئ

لړ

لوړه

تړی

وړی

اوږه(shoulder)

هوږه(garlic)

خوړ

کوړ/کړه

ليړل

تيړه

پرېړده (د پرېښودلو په مانا)

موړ

زموړ

غړ

غوړ

موړک

کيږي/ جوړيږي/هېريږي نومونه چې په – ېږي پای ته رسيږي:

کيږي، خوښيږي، رسيږي، مړيږي..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژ:

ژر(soon)

ژبه

ژړا

خېژي/ خېژم(climb)

ژوند/ ژوندون

ژور

ژیړ

ژاوله (gum)

ژوبل(heavy wounded)

ژمنه– وعده

ژی– د اوبو ژی

ژئ –خنډه

ژنی – زلمی

ژرنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ :

مڼه

باڼه

پاڼه

رڼا/روڼ

ګڼ

کوڼ

شکوڼ

بڼ(باغ)

بڼه (شکل /form)

نښګڼه

سپڼ(یو ډول غنم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ځوابونه ، کړاوونه :

نرمه ی او که اوږده ي:
١ (ننګيال يو ډاکټر دی او د دۀ ښځه يوه" ښوونکې "ده .
٢ (نن له زموږ کره" پاتې "شه.
٣ (اباسنه،" ژوندی اوسې."
۴ (ته ولې دلته" راغلې "؟
۵ (اجمل دلته نه" دی راغلی."
۶" (ښاغلی "ځلاند په ښوونځي کې يو" ښوونکی "دی .
٧ (نجيب يو" غبنتلی سړی "دی.
٨ (هغه ډېرې" خبرې کړې "دي.
٩ (اوږده ې هغه يا ده، چې" لاندې باندې "ټکي لري.
١٠ (هغه موږ ته غوږ نه و" نيولی."
١١" (پسرلی "هغه ځپرکی" دی"، چې ګلان" پکې "راشنه کيږي .
١٢ (زرين په روژه کې ډېر" تږی "کيږي او خور يې ډېره" وږې "کيږي.

نرمه ی او که لکۍ واله (ښځينه)ۍ:
١" (ښوونځی "د رڼا کور دی.
٢ (هغه" لومړۍ "خبره بيا تکرار کړه) !خبره ښځينه نوم دی
٣ (تا د لوړو زده کړو لپاره کوم" پوهنځی "غوره" کړی "دی.
۴ (راځئ، چې" ډوډۍ "وخورو!)
۵ (هغه ډېر" خواشينی "شو.)
۶ (هغه ډېر خوابدی شو، چې کله يې د" خواشينۍ "خبر ترلاسه کړ.)
٧" (ګلالۍ "ښکلې" نجلۍ "ده.)
٨ (دا يوه سپينه" زمرۍ "ده) .يوه او ده ښځينه نومونو ته اشاره کوي)
٩! (پسرلی " هغه ځپرکی دی، چې ګلان پکې راشنه کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ (ماته لږه" پسرلنۍ "مېوه راوړه (.مېوه ښځینه نوم دی)
۱۱ (پورتنی "کتاب او" پورتنۍ "کتابچه راکړه .
(کتاب نرینه او کتابچه ښځینه نوم دی)

اوږده ي او که لکۍ واله ئ:

۱ (نغمه ډېره" خواشینې "له ښوونځي راغله.
۲ (د" خواشینۍ "پر مهال د قرآن تلاوت کول زړه ته سکون ورکوي.
۳ (هغه" وروستۍ " خبره بیا تکرار کړه .
۴ (هغه ماته" درې "منې راکړې .
۵" (بریالۍ "ښځې تل د خپلو بچو یه روزنه کې پراخه ونډه اخلي.
۶ (په" پورتنۍ "جمله کې یوه تېروتنه ده .هغه باید سمه" کړې."
۷" (ملالۍ "دلته" راغلې "ده.
۸ (د هغې" جینۍ "سترګې ډېرې" غلچکۍ "دي.
۹ (راځئ، چې" ډوډۍ "وخورو!
۱۰ (په عراک کې داعش ډلې یوه ښځینه" جنګیالۍ "نیول شوې .

لکۍ واله ئ او که همزواله ئ:

۱" (راشئ"، چې" مڼې "وخورو.
۲ (تاسو دلته څه" کوئ" ؟
۳ (په" نړۍ "کې ډول ډول پښتونه) نژادونه (ژوند کوي.
۴ (زما په" بې خبرۍ "کې یې دغه کار وکړ.
۵ (دا لیکنه باید تاسو ټول" ولولئ!"
۶ (مهرباني" وکړئ"، دلته" کېنئ!"
۷ (د ده د کور په هره کوټه کې یوه ستره" غالۍ " پرته ده.
۸ (پر دې وړوکي سړک دومره ستره" لارۍ "نه شي تللی.
۹ (د هغه لور لکه چې ناروغه ده .ډېره" نرۍ "برېښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ (د هغې کشره خور کله هم په ازموينو کې نه" پاتيالۍ " کيږي .

لومړۍ کيسه :

يو وخت يو هلک و،" چې "شپون و او د ميږو رمه" يې "بووله او څارله .يوه ورځ دغه هلک له" ډېرو "څارلو" ستړی "شو او زړه" يې "تنګ شو، نو يوه انده) مفکوره" (يې "ذهن ته ورغله،" چې "راځه، دا کليوال د" يوې "ټوکې په موخه په يو چل وغولوم .ده په لوړ غږ دا" چيغې "وهلې " :اې خلکو مرسته" وکړئ"، لېوه" راپسې "دی، لېوه" راپسې" "دی .""
کله" چې "يې کليوالو غږ واورېد، نو په بيړه يې هلک ته ورمنډې" کړې ."
کليوال چې" وروورسېدل "او له ده يې وپوښتل، چې لېوه" چېرته" "دی."
" دی "خټ خټ له خندا ورته شين شو او ورته ويې ويل، چې تاسو ټول "وغولېدئ "او ما" هسې "تېر "ايستلئ .

څو" ورځې "وروسته دغه شپون هلک دغه چل بيا تکرار کړ او د" مرستې " غوښتو نارې يې پيل کړې .کله چې کليوال په" چټکۍ "سره ورته راورسېدل او ويې" ليدل"، چې دغه هلک" دوی "بيا وغولول، نو" ډېر "ورته په ځاځ (غوسه) شول.

يو څه مېش (وخت) وروسته يو لېوه ددغه هلک" رمې "ته راګډ شو او دده پر ميږو بې" بريد "وکړ .شپون هلک له ډاره د" کلي "پر لوري منډې وکړې او د مرستې چيغې يې" ووهلې."
دا ځل يې کليوالو داسې انګېرل، دغه هلک به ورسره بيا د" تېرو "دوو ځلو په څېر يو چل کوي/کوی، نو ورنغلل .کله چې هلک" کلي "ته راورسېد او کليوال يې سم خبر کړل، نو د رمې ژغورلو لپاره يې په ګډه ورمنډې کړې .
'هغوی "چې وررسېدل، نو ميږې" ټولې مړې" "پرتې "وې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پند :يو څوک چې ډېر ځله دروغ" ووايي "، نو رښتيا خبره يې هم دروغ ګڼل "کېږي ."

دويمه کيسه:

يوه ورځ يو ځوان" سړی "د ښار په منځ" کې "ولاړ و او خلکو ته يې ويل، "چې "دی په دغه سيمه" کې "تر ټولو" ښکلی "زړه" لري ."ډېر خلک ورته راټول شول او د دغه" سړي "زړه يې ستايه، ځکه چې بشپړ و .نه" پکې " ټکي ول او نه" پکې "کومې" تېروتنې "برېښېدې" .دوی "ټولو دده اند تاييد کړ او دا يې ومنله، چې دومره" ښکلی "زړه يې تر اوسه" چېرته "نه و ليدلی . "نوموړي "ځوان په" دې" "شېبه "
"ډېر "وياړ وښود او ځان يې لا ښايه .
په ناڅاپي ډول په دې لارغه(لحظه)کې يو زوړ سړی په دې خلکو" کې " راښکاره شو او دې ځوان" سړي "ته يې وويل " :ستاسو د زړه ښايست دومره نه" دی "لکه زما د زړه" چې "څومره" دی "."نوموړي "ځوان او هغهنورخلک ددغه بوډا سړي زړه ته ځير شول.
هغه (د زوړ سړي زړه) سخت ګړبېده، خو له داغونو ډک و، دا چې" ځينې " "وړې" "برخې "ليرې شوې" وې "او" ځينې "نورې" زړې "تشې په نورو نويو پوښول شوې/شوي" وې ."خو" هغوی "سره سمون نه خوړ او" ځينې " ګوټونه (کونجونه) يې" شلېدلي "ول .همداراز يې زړه" ځينې "دچې (وړې کندې) درلودې .خلکو په ځير ځير ورته وکتل او له ځانونو سره يې دا اندل (فکر کاوه)، چې دغه بوډا څنګه داسې انګېرلی شي، چې دده زړه د هغه ځوان سړي تر زړه ډېر ښکلی دی.

دغه ځوان سړي په" دې "شېبه دغه بوډا سړي" پورې "وخندل او ورته ويې ويل :چې ټوکه خو به نه" کوې"، تاسو څنګه خپل زړه زما له زړه سره پرتله "کوئ ."ستاسو خو ګډوډ او له داغونو ډک" دی "او زما هغه کامل" دی."

(c) ketabton.com: The Digital Library

زاړه سړي ځواب ورکړ :هو ستاسو زړه روغ او بشپړ ښکاري، خو" هېڅکله " به خپل زړه ستا پر زړه ورنکړم .زما د زړه هر داغ يو انسان لپاره دی، چاته چې ما" مينه "ورکړې .زه" مې "له زړه يوه ټوټه راغوڅوم او" دوی "ته يې ورکوم او کله نا کله" دوی "هم ماته د خپلو زړونو" ټوټې "راکوي، چې زما د زړه دا تشې" ډکې "کړي .خو دا چې سم نه ورسره" جوړېږي"، نو" ځينې " څنډې يې" ځيګې "وي .زه هغه بيا هم ارزم، ځکه چې ماته هغه مينه رايادوي، چې موږ به له يو بل سره" وېشله ."کلهj
کله نا کله مې ځينو ته د زړه ټوټې ورکولې، بې له" دې "چې دوی يې هم راکړي، نو همدا لامل دی، چې زړه" مې" "لږې "کندې او دچې هم لري .مينه ورکول کله نا کله ځان په خطر کې د اچولو په مانا هم وي .که څه هم دغه پرهارونه لا تازه" دي "او" خوږېږي"، بيا هم ماته خپله" مينه "رايادوي، چې هغو وګړو سره" مې "لرله .زه" هيله "لرم، چې يوه ورځ به" دوی "بېرته "راشي "او زما د زړه ټولې تشې ډکې کړي .زاړه" ورپسې "زياته کړه :ښه نو اوس پوه شوې/شوی، چې آره (اصلي) ښکلا د يو زړه څه ته" وايي"؟
هغه ځوان سړی غلی ولاړ و او پر مخ يې اوښکې" رابهېدې ."هغه دې بوډا ته ورنږدې شو او له زړه يې يوه ټوټه راوشکوله او دې بوډا سړي ته يې ورکړه، چې لږ تر لږه يې يوه تشه ورډکه کړي .

کړ اوړون تمرين :

کول:
زه :کوم
ته :کوې
هغه :کوي
موږ :کوو
تاسو :کوئ
هغوی :کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول:
زه :نيسم
ته :نيسې
هغه :نيسي
موږ :نيسو
تاسو :نيسئ
هغوی :نيسي

تلل :
زه :ځم
ته :ځې
هغه :ځي
موږ :ځو
تاسو :ځئ
هغوی :ځي

رسېدل:
زه :رسيږم
ته :رسيږې
هغه :رسيږي
موږ :رسيږو
تاسو :رسيږئ
هغوی :رسيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځل:

زه :مینځم

ته :مینځې

هغه :مینځي

موږ :مینځو

تاسو :مینځئ

هغوی :مینځي

لرل:

زه :لرم

ته :لرې

هغه :لري

موږ :لرو

تاسو :لرئ

هغوی :لري

د یو واو او دوو واوونو تمرین :

۱ (کوونکی

۲ (ښوونکی

۳ (نیوونکی

۳ (شنونکی

۴ (څېړونکی

۵ (لیږونکی

۶ (هېروونکی

۷ (منونکی

۸ (پېرودونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ (پلورونکی
۱۰ (اخیستونکی

لاندېني کړونه نومونو ته واړوئ:

کړ .... نوم
خوښول .... خوښوونکی
لرل .... لرونکی
زده کول .... زده کوونکی
وژل .... وژونکی
لیدل .... لیدونکی

په خپله او پخپله تمرین :

۱ (په خپله مورنۍ ژبه کې زدکړه کول د هر وګړي حق او رښته ده.
۲ (هغه له ما څکه غوښتنه وکړه، دا چې پخپله يې نه غوښتل.
۳ (هغه په خپله کورنۍ کې له خپلې مور او خور سره ډېره مینه کوي.
۴ (په خپله خوله دې وویل، بل چا نه.
۵ (پخپله يې دغه کار هم کولی شو، خو د لتوالي له کبله يې پر خپل ورور وکړ.
۶ (دغه ستونزه یوازې ته پخپله حلولی شې .
۷ (که په خپله خوښه دلته راشې، نو غوره به وي.
۸ (څوک چې په خپله ژبه نه شي غږېدای، نو داسې دی لکه یو بې اروا بدن.
۹ (لومړی يې څه نه ویل، خو بیا يې پخپله اقرار وکړ، چې دا کار ده کړی دی.
۱۰ (هغه ماته وویل، چې زه درپسې درځم، خو زه پخپله ورغلم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خوا او پخوا تمرین :

۱ (دا خبره یې ماته پخوا کړې وه.
۲ (زه د خپل ملګري په خوا کې کېناستم.
۳ (پخوا به خلکو داسې کول، خو اوس یې دغه کار پرېښی دی.
۴ (دا ډېر پخوانی انځور دی.
۵ (هغه تل د خپلې مینې په حوا کې اوسېدل غواړي.
۶ (که پخوا دې ویلي وای، نو وژلی به یې وای .
۷ (دا ښار ډېر بدل شوی دی .د پخوا په څېر نه دی پاتې شوی.
۸ (که زموږ په خوا راغلې، نو د یو سلام لپاره راشه.
۹ (پخوانۍ کیسې پرېږده – نوې خبرې وکړه!
۱۰ (دا کار یې پخوا کړی که اوس؟

له خوا او لخوا تمرین:

۱ (که زما له خوا څه مرستې ته اړتیا وي، نو چمتو یم.
۲ (زما له خوا دې تاسو ټولو ته اختر مبارک وي.
۳ (دا پرېکړه ولسمشر لخوا وشوه.
۴ (زما لخوا یوه تېروتنې شوې ده.
۵ (په ښوونځي کې د مدیر لخوا د موبایل بندیځ یوه اندپوښتنه ترسره شوه .
۶ (باد له دغې خوا راغی.
۷ (له یوې خوا ډېرې ګټې لري او له بلې خوا زیانونه هم .

چېرې او چېرته تمرین :

۱ (بلاله ته اوس چېرته اوسیږې؟
۲ (ته چېرې تللی وې، زه درپسې ګرځېدم.
۳ (چېرې روان یې؟ که ښار ته ځې، نو زه هم درسره ځم.
۴ (هر چېرته چې وې، خوشاله اوسې.
۵ (زه چې هر چېرې تلل وغواړم، نو ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ (زویه وګوره، چې ستا پنډوسکی چېرته پروت دی .څوک به یې درنه پټ کړي.
۷ (زه په کټ کې څملم او ته چېرته څملې، په کټ کې یا پر ځمکه.
۸ (هغه چېرې لاړ؟ ماته یې هېڅ ونه ویل.
۹ (تاسو چېرته پاتې کیږئ؟
۱۰ (خدای خبر، چې هغه به چېرته پټ وي .هېڅ یې نه شم پیدا کولی .

هم داسې او همداسې توپیرونه:

۱ (ماته یې هم داسې یوه خبره وکړه.
۲ (هغه ته یې هم داسې یو کارټ ورکړ .
۳ (همداسې نه ده .تاته چا ناسم معلومات درکړي دي.
۴ (ما لومړی هم داسې فکر کاوه.
۵ (ما چې کله خپل اند ورسره ګډ کړ، نو ده وویل، چې بلکل همداسې ده .
۶ (دا ته هم داسې غږیږې، شرمیږې نه؟
۷ (همداسې تبا ښه دی، چې موږ ته غوږ نه نیسي .

دې – دی – ده – دي تمرین:

۱ (دوی راغلي دي او ښه خوشاله دي.
۲ (ګلالۍ خواشینې ده .
۳ (احمد ښه هلک دی .له نورو سره جنګ نه کوي.
۴ (دا خبره دې څه لپاره وکړه؟
۵ (په انځور کې محمود دی او په خوا کې یې ورسره لونه ناستې دي .
۶ (دا خبره یې نه ده کړې .
۷ (اوس اوړی دی، نو ګرمي ډېره ده.
۸ (که دې خوښه، نو هلته به لاړ شو.
۹ (دا زما ملګري دي .یو احمد نومیږي او بل اتل.
۱۰ (په دې اړه ستا څه لید دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د" د "او" له "سربلونو تمرین:

۱ (زه پرون له امریکې څخه راغلم.
۲ (لوبغاړي توپ له دغې خوا راوشاړه.
۳ (دا د دوی کور دی.
۴ (الوتکې د وارو له پاسه الوزي.
۵ (له یو کال راهیسې مې ته نه یې لیدلی.
۶ (له غرمې وروسته درسره وینم.
۷ (زه له خپلو ملګرو سره په چکر ځم.
۸ (له دغه کتاب پرته، نور مې نه خوښېږي.
۹ (موږ له هغه ملاتړ کوو.
۱۰ (زه له تاسو ټولو مننه کوم.

د نومونو د اوښتي حالت تمرین:

۱ (د دغه سړي په اړه دې څه نظر دی؟
۲ (هغې ښځې ته ووایه، چې دلته راشي.
۳ (زمري یو لوی غرنی غویی ونیوه او ویې خوړ.
۴ (هغه د خوشالۍ پر مهال هم خوابدی ناست وي.
۵ (په اوړي کې دلته دومره ګرمي نه وي.
۶ (د ژمي لپاره تاوده کالي وپېره.
۷ (ګرم ننګیال و، خو پړا پر بریالي وروتړله.
۸ (دغې ځمکې ته پر سم وخت اوبه ورکوئ.
۹ (توریالي نن په سیالۍ کې ماته وخوړه.
۱۰ (زه تر یوې بجې پورې بوخت یم.
۱۱ (هغه له نجیبې سره ښار ته لاړه.
۱۲ (په پسرلي کې ګلان راشنه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم:noun - [noom]

د څيزونو، ځايونو، انسانانو او طبعيت نومونه :لمر، لاس، سړی، پنډوسکی، کابل، لندن، احمد، باران ....

کړ:[karr] -verb

هغه وييونه، چې کړنې او پېښې څرګندوي .کړ ته مهالويی هم ويل کيږي، دا چې له مهالونو سره اړول کيږي .

بېلګې :کول، راوړل، وهل، لمبېدل، رسېدل، خوړل، ځبنل ....

کړول:adverb - [karrwal]

د څنګه، کله، څومره او چېرې/چېرته پوښتنو ځوابونه ورکوي لکه :هلته، دلته، په بيړه، په تېزۍ سره، هيڅکله، نن، مخکې...

نومځری:pronoun - [nomzaray]

د نومونو استازي دي :زه، موږ، هغه، دا، دی، هغوی، ماته، ما، تا، زموږ، زما، ستاسو، د هغه، مې/يې/دې...

سربل :preposition - [sarbal]

د لوري او ځای معلومات ورکوي :

له ...سره، لپاره، ترشا، مخ ته، پر، په...کې،

باندې، تر منځ...

ستاينوم:adjective - [staaynoom]

د تشريح او څرنګوالي نومونه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوړ، بېخونده، له کاره وتلی، ورو، تېز، ښکلی، ستر، وړوکی، هيلمن، سوليز، ځايي، هوايي...

اړيکتوري:conjunctions - [arreektoree]

غونډلې (جملې (سره تړي :او، ځکه، خو، که، چې، کله چې، دا چې، نو، سره له دې چې....

(c) ketabton.com: The Digital Library

وییپانګه:

[wayay] وییword:

[weyoona]وییونهwords:

[ghonddala]غونډلهsentence:

[zhaba]ژبهlanguage:

[yaw-garray]یوګړیsingular:

[dder-garray]ډېرګړیplural:

[nogay]نوږیgender:

[nareena]نرینهmale:

[hadzeena]ښځینهfemale:

[toray]توریletter:

[toree]توريletters:

مفعولobejct:

[karrnd]کړندsubject:

پایend:

پایونهebdings:

بڼه (شکل)form/shape:

موملfind:

پېرودونکیbuyer:

پلورونکیSeller:

بډېbribe:

مخنیویprevention:

زیارکښDiligent/hard-working:

پتمنrespected/honourable:

(c) ketabton.com: The Digital Library

guess:اټکل
week:اوونۍ
effective:اغېزناک
moment:شېبه
example:بېلګه
use:کارول
usage:کارونه
representation:استازیتوب
Likewise:همدارنګه/ همداراز
sustainable:پایښتي (دوامداره)
opinion:اند
Imagination:واند
contents:منځپانګه
stage:پورتال
about:په اړه
regaeding/related:اړوند
teacher:ښوونکی[howoonkai]
teacher f.:ښوونکې[howoonke]
strong:پیاوړی / غښتلی
school:ښوونځی[howandzai]
faculty:پوهنځی
sad:خواشینی / خوابدی
race:پښت
races:پښتونه
training:تمرین
brave:توریالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکهrelation or contact:
له ...پرتهexcept:
لامل/ کبلreason:
لوبغاړیplayer:
[alwataka]الوتکهairplane:
له ...راهیسيsince:
لوستونکیreader:
چټک/ تېزfast:
[tawpeer]توپیرdifference:
ژباړهtranslation:
همغږيagreement:
ټینګارinsistence:
ازموینهexam:
نومیالیfamous:
قاعدهrule:
جوت / څرګندobvious:
خپلواکdependant:
ناخپلواکindependant:
څرنګوالیmodus:
څښناکdrinking:
څیزthing:
څارلfollow or observe:
سپېڅلیholy:
څرمنskin:
څارنواليpublic prosecution:
خوځښتmovement:
[nawakht]نوښتinnovation:
ځلاندbright:
اخځreference:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځليکونه

- پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار ، پښتو پښويه ، دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور ، ۲۰۰۵ م کال .
- محمد اسماعيل يون . پښتو ليکنی (پوهندوی علمي رتبې لپاره) سمون ، يون کلتوري يون ، کابل ، ۱۳۸۷ ل کال .
- پوهنوال محمد صابر خويشکي، پښتو وييپوهنه او غږپوهنه ، صميم خپرندويه ټولنه ، کابل ، ۲۰۰۵م کال .

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library